

SAVONIA

Tekniikka

Palopäällystön koulutus

OPINNÄYTETYÖ

PELASTUSTOIMINNAN JOHTAMISEN JA JATKUVUUDENHALLINNAN
TEHOSTAMINEN PRO 24-JÄRJESTELMÄN AVULLA

Ville Isomöttönen

29.9.2014

SAVONIA–AMMATTIKORKEAKOULU - TEKNIikka, KUOPIO

Koulutusohjelma

Palopäälylystön koulutusohjelma

Tekijä

Ville Isomöttönen

Työn nimi

Pelastustoiminnan johtamisen ja jatkuvuudenhallinnan tehostaminen Pro 24-järjestelmän avulla

Työn laji

Päiväys

Sivumäärä

Opinnäytetyö

26.9.2014

45+3

Työn valvoja

Yrityksen yhdysenkilö

Vanhempi opettaja Tapio Neuvonen

Toimialapäällikkö Krister Fogelberg

Yritys

SK Protect Oy

Tiivistelmä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena oli tuoda pelastuslaitoksen ja onnettomuuteen joutuneen organisaation toimintaa tehostavia näkemyksiä Pro 24-järjestelmän kehittämiseen. Toissijaisena tavoitteena oli luoda ulkoisen pelastussuunnitelman kaltainen dokumentti tämän opinnäytetyön kohderakennukseen. Dokumenttia SK Protect Oy pystyy hyödyntämään niiden asiakkaiden kanssa, joilla on ulkoisen pelastussuunnitelman laatimisvelvollisuus. Opinnäytetyön tavoitteiden taustalla olivat pohdinnat siitä, mikä tieto pelastustoiminnan johtamisessa on oleellista ja miten pelastusviranomaisen ja onnettomuuteen joutuneen organisaation suunnittelutyö ovat kohdanneet teoriassa ja käytännössä.

Kehitysehdotukset kerättiin haastatteleamalla paikallisia pelastusviranomaisia ja yritysmaailman turvallisuusasiantuntijoita, osallistamalla yhteen koulutustilaisuuteen sekä todellisten onnettomuustilanteiden yhteydessä. Nämä kaikki tapahtuivat kevään ja kesän 2014 aikana. Kerättyä tietoa verrattiin sittemmin laadullisesti Pro 24-järjestelmän rakenteeseen ja siinä jo olevaan tietoon. Lisäksi kerättyä tietoa verrattiin suomalaiseen lainsäädäntöön sekä Suomen pelastustoimen ohjeisiin.

Opinnäytetyön avulla löydettiin useita kehitysehdotuksia. Niiden avulla molemmat osapuolet pystyvät järjeistämään toimintaansa, joten opinnäytetyön ensisijainen tavoite täyttyi. Kehitysehdotukset olivat merkittäviä siksi, että ne korostivat onnettomuustilanteeseen vaikuttavia erilaisia näkökulmia. Opinnäytetyön toissijainen tavoite täyttyi myös koska sen kohderakennuksen Pro 24-tiedostoihin saatiin luotua ulkoisen pelastussuunnitelman elementtejä sisältävä osuus.

Avainsanat

Pro 24, pelastustoiminnan johtaminen, jatkuvuudenhallinta, pelastussuunnitelmat

Luottamuksellisuus

julkinen

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme

Fire Officer (Engineer)

Author

Ville Isomöttönen

Title of Project

Improving Leadership of Rescue Operations and Continuity Management by Using the Pro 24 System

Type of Project

Final Project

Date

26th September, 2014

Pages

45+3

Academic Supervisor

Mr Tapio Neuvonen, Senior Instructor

Company Supervisor

Mr Krister Fogelberg, Branch Manager

Company

SK Protect Oy

Abstract

The primary aim of this functional final project was to introduce ideas that will improve the functions of both a rescue department and an organization met with an accident. On the basis of the results, the aim was to develop the Pro 24 information system which is used for managing the security and safety issues of an organization. The secondary aim was to create a document similar to an external rescue plan for building MM at the industrial area Strömberg Park to be used by the security company SK Protect Oy when dealing with customers who are obliged to draw up an external rescue plan. There were two questions behind those aims: what is the essential information needed when leading rescue operations, and how does the planning of the rescue authorities and an organization met with an accident correspond in theory and in practice.

The information needed was collected by interviewing local rescue authorities and safety experts of business life, during one educational event and during actual rescue operations in the spring and summer of 2014. The collected information was afterwards compared qualitatively with the structure of the Pro 24 system and information already existing in it. Furthermore, the information was also compared with Finnish legislation and the instructions of the rescue services in Finland.

Several development proposals were found as a result of this final project. The primary aim was achieved as proposals to rationalize the functions during and after an accident was made. The development proposals were significant because they emphasize the points of views of both the organizations concerned. Also, the secondary aim was achieved; the document including elements of an external rescue plan for the target building was drawn up.

Keywords

Pro 24, leading rescue operations, continuity management, rescue plans

Confidentiality

public

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	KÄSITTEET	7
3	SELVITYKSEN TAUSTA	10
3.1	Pelastustoiminnan johtaminen	10
3.2	Tiedon käsittely.....	11
3.3	Pelastussuunnitelmat.....	13
4	SELVITYKSEN KUVAUS	16
4.1	Työn tilaaja, Pro 24, kohderakennus ja paikallinen pelastuslaitos	16
4.2	Selvityksen tavoite.....	19
4.3	Selvityksen rajausta	20
4.4	Selvityksen tekeminen.....	20
5	SELVITYKSEN TULOKSET JA HAVAINNOT	23
5.1	Yrityksen edustajan haastattelu.....	23
5.2	Päivystävien palomestarien haastattelut	25
6	PÄÄTELMÄT JA KEHITYSEHDOTUKSET.....	29
7	POHDINTA.....	39
7.1	Pohdintaa opinnäytetyön varsinaisesta sisällöstä.....	39
7.2	Pohdintaa opinnäytetyöprosessista	41
	LÄHTEET	44
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Pelastustoiminnan johtamisesta on viime vuosina puhuttu ja kirjoitettu paljon. Tästä huolimatta aiheeseen liittyy suuria ristiriitaisuuksia, erilaisia tulkintoja ja ongelmakohtia. Varsinkin säädösten erilaiset tulkinnat ovat mielestäni suorastaan vaarallisia auttajien ja autettavien kannalta. Useassa opinnäytetyössäkin käsitellään pelastustoiminnan johtamista. Näitä töitä tutkiessani minulle on muodostunut sellainen käsitys, että pelastustoiminnan johtamisen ongelmat koskettavat useita Suomen pelastuslaitoksia.

Kaikki pelastustoiminnan johtajana toimineet henkilöt varmasti tunnistavat sen mielenkiintoisen vastakkainasettelun, jota opinnäytetyössäni käsittelen. Ensinnäkin, onnettomuustilanteen aikana johtotehtävissä toimiville henkilöille tulvi informaatiota joka suunnasta. Neuvoja ja asiantuntijoita riittää, käsiteltävän tiedon määrä on toisinaan epäinhimillinen. Samaan aikaan onnettomuuskohteesta on saatava selville kaikki oleellinen tieto, jotta sekä pelastustoiminta että onnettomuuskohteen toiminnan jatkuminen on mahdollista ja tehokasta. Toiseksi, niin paradoksaalista kuin onkin, pelastuslaitoksella ja monella muulla organisaatiolla on lakisääteinen velvollisuus suunnitella toimenpiteensä siten, että suunnitelman avulla kyetään helpottamaan omaa ja muiden toimintaa onnettomuustilanteessa. Nämä suunnitelmat ovat kuitenkin liian usein vaikeakäyttöisiä eikä niiden sisältöä tunneta. Radikaalejakin päätöksiä tehdään usein vajailla tiedoilla kaikessa yksinäisyydessä. Vaihtoehto olisi tehdä hyviä päätöksiä todelliseen tietoon perustuen pelastuslaitoksen ja onnettomuuteen joutuneen organisaation edustajien yhteistyönä.

Selvitykseni mukaan on olemassa opinnäytetöitä, joissa on käsitelty muun muassa pelastustoiminnan johtamista, tilannekuvaa ja pelastussuunnitelmia. Esimerkiksi ihmisen kykyä tiedon käsittelyyn tai sisäisen ja ulkoisen pelastussuunnitelman kytkeytymistä toisiinsa on käsitelty vähemmän. Aihe on mielestäni mielenkiintoinen ja tarpeellinen, käsitys perustuu omiin kokemuksiini ja havaintoihini pelastustoiminnan johtamisesta sekä alipäällystö- että päällystötasolla ja erilaisista pelastussuunnitelmista ja niiden käytettävyydestä.

Opinnäytetyöni päätavoitteena on pelastuslaitoksen ja onnettomuuteen joutuneen organisaation toimintaa tehostavien näkemysten tuominen SK Protect Oy:n (myöhemmin Protect) kehittämän Pro 24-tietojärjestelmän (myöhemmin Pro 24) pelastussuunnitelmaosuuden jatkokehittämiseen. Opinnäytetyö on rajattu käsittelemään kahta pelastustoimessa esiintyvää ominaisuutta: pelastustoiminnan johtajan tiedontarve vs. informaatiotulva onnettomuustilanteessa sekä sisäisen ja ulkoisen pelastussuunnitelman kohtaaminen Pro 24:n kannalta. Opinnäytetyöni koostuu kolmesta eri osuudesta: soveltuvan teoriamateriaalin etsiminen ja tutkiminen, Pro 24:n ominaisuuksien, kohderakennuksen edustajien ja paikallisten päivystävien palomestarien mielipiteiden selvittäminen sekä varsinainen kirjoitustyö.

Opinnäytetyöni toissijaisena tavoitteena on tuottaa ulkoisen pelastussuunnitelman kaltaisen osuus myöhemmin tässä työssä esiteltävän kohderakennuksen Pro 24-tiedostoihin liitettäväksi. On kuitenkin huomattava, että kyseiseen rakennukseen ei vaadita ainakaan tällä hetkellä ulkoista pelastussuunnitelmaa. Ajatus tässä on se, että jatkossa Protect pystyy hyödyntämään työtäni niissä asiakaskohteissa, joihin lainsäädännön perusteella vaaditaan ulkoinen pelastussuunnitelma.

Opinnäytetyöni on rajattu edellä mainittuihin osiin, jotta työ pysyisi hallittavassa laajuudessa. On myös huomattava, että siinä käsitellään Pro 24:ää ainoastaan yhden pelastuslaitoksen työntekijöiden ja yhden kohderakennuksen edustajien näkökulmasta.

Pelastustoiminnan johtamista, sitä helpottavia pelastussuunnitelmia sekä edellisiin liittyvää teknologiaa käsittelevän opinnäytetyöprosessini käynnistymisvaihe ajoittuu keväeseen 2013. Sain tuolloin Vaasan paloasemalla työskentelevältä palomies Harri Mikkoselta vinkin Protectista, jolta kannattaisi tiedustella opinnäytetyön aihetta. Opinnäytetyöni ohjaajalla, toimialapäällikkö Krister Fogelbergillä ja muilla yrityksen työntekijöillä on pitkäaikaista työkokemusta pelastuslaitosten palveluksessa, miehistötason tehtävistä aina päällikötason tehtäviin asti. Heillä onkin selkeä näkemys siitä, miten pelastustoimintaa johdetaan ja mitä siihen liittyvät ongelmat ovat. Tämän takia Protect tietää tarkasti, mitä se asiakasorganisaatioilleen tarjoaa. Samaan tietämykseen perustuu myös opinnäytetyöni aihe.

2 KÄSITTEET

Pelastustoiminta = hälytysten vastaanottaminen, väestön varoittaminen, uhkaavan onnettomuuden torjuminen, onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaaminen ja pelastaminen, tulipalojen sammuttaminen ja vahinkojen rajoittaminen sekä edellisiin tehtäviin liittyvät johtamis-, viestintä-, huolto- ja muut tukitoiminnat. (Pelastuslaki 379/2011, 32 §.)

Pelastustoiminnan johtaminen = pelastustoiminta-kohdassa mainittujen tehtävien johtaminen virkavastuun alaisena.

Pelastustoiminnan johtaja = yhden tai useamman pelastusmuodostelman tilanteenaikainen johtaja. (Pelastustoiminnan käsitteitä.)

Sisäinen pelastussuunnitelma = rakennukseen tai muuhun kohteeseen, joka on poistumisturvallisuuden tai pelastustoiminnan kannalta tavanomaista vaativampi tai jossa henkilö- tai paloturvallisuudelle, ympäristölle tai kulttuuriomaisuudelle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat, on laadittava pelastussuunnitelma 14 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä. (Pelastuslaki 379/2011, 15 §.)

Ulkoinen pelastussuunnitelma = pelastuslaitoksen on laadittava onnettomuuden varalle ulkoinen pelastussuunnitelma yhteistyössä asianomaisen toiminnanharjoittajan kanssa alueille, joilla on: 1) ydinenergialain (990/1987) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu ydinlaitos; 2) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 30 §:n 1 momentissa tai 62 §:n 1 momentissa tarkoitettu tuotantolaitos, josta toiminnanharjoittajan tulee laatia turvallisuusselvitys; 3) ympäristönsuojelulain (527/2014) 112 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu kaivannaisjätteen jätealue; 4) vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä annetun valtioneuvoston asetuksen (195/2002) 32 §:n mukainen järjestelyratapiha; tai 5) vaarallisten aineiden kuljetuksesta ja tilapäisestä säilytyksestä satama-alueella annetun valtioneuvoston asetuksen (251/2005) 8 §:n mukainen satama-alue. (Pelastuslaki 379/2011, 48 §.)

Päivystävä palomestari = alueen pelastustoimen palveluksessa oleva päällystöviranhaltija, joka on valmiudessa pelastustoimen pelastusjoukkueen ja -komppanian hälytystehtävien johtamista varten. Päivystävän palomestarin tehtäviin kuuluu hälytysvalmiuden valvonta, muut tilannetie-

toisuuden ylläpitämiseen liittyvät tehtävät, tarvittaessa pelastusryhmän hälytystehtävien johtamistoimintojen tukeminen ja tarvittaessa pelastusryhmän johtaminen, jos pelastusryhmän johtajana ei ole pelastusviranomainen. Päivystävä palomestari toimii tilanteen yleisjohtajana, kun toimintaan osallistuu muita viranomaisia ja toimijoita. Päivystävä palomestari vastaa ylemmälle johtamistasolle ilmoittamisesta. (Pelastustoiminnan käsitteitä.)

Pelastusviranomainen = alueen pelastustoimen pelastusviranomaisia ovat pelastuslaitoksen ylin viranhaltija ja hänen määräämänsä pelastuslaitoksen viranhaltijat sekä alueen pelastustoimen asianomainen monijäseninen toimielin. (Pelastuslaki 379/2011, 26 §.)

Aluepelastuslaitos = kunnat vastaavat Suomessa pelastustoimesta yhteistoiminnassa valtioneuvoston määräämällä alueella. Suomessa on 22 pelastustoimen aluetta. Pelastustoimen tehtävien hoitamista varten alueen pelastustoimella on pelastuslaitos. (Pelastustoimi.)

Vaste = erilaisia tehtäviä varten on määritelty yhdestä tai useammasta yksiköstä koostuva vaste, jonka hätäkeskus hälyttää onnettomuuspaikalle. (Pelastustoimi.)

Tehdaspalokunta = jonkin (teollisuus)yrityksen sisällä toimiva oma itsenäinen palokuntansa. Tehdaspalokunta toimii yrityksen alaisuudessa ja hoitaa yrityksen alueella palo- ja pelastustoimen tehtäviä. Tehdaspalokunnalla voi olla myös niin kutsuttu sammutussopimus paikallisen aluepelastuslaitoksen kanssa, jolloin tehdaspalokunta suorittaa tehtäviä myös yrityksen ulkopuolella. Tehdaspalokunnan henkilöstö on yleensä sivutoimista eli hoitaa palokunnan tehtäviä omien töidensä ohella. Joissakin teollisuuslaitoksissa on myös päätoimista pelastushenkilöstöä. (Wikipedia.)

QR-koodi = tyypillisesti QR-koodeilla halutaan välittää osoitelinkki mobiileihin päätelaitteisiin. QR-koodiin kirjoitetaan esimerkiksi tuotteen sivun osoite. Asiakas voi lukea koodin älypuhelimensa viivakoodin lukijalla, joka puolestaan osaa avata koodiin kirjoitetun osoitteen suoraan www-selaimen. Loppukäyttäjä pääsee siis nopeasti halutulle Internet-sivulle ilman osoitteen kirjoittamista. (qr-koodit.fi)

Välitön valmius = niiden paloasemien toimintavalmius, joiden yksiköillä on 1-riskiluokan sijainnistaan johtuen tavoitteena saavuttaa onnettomuuskohte kuuden (6) minuutin sisällä hälytyksestä. Tarkoittaa käytännössä jatkuvasti miehitettyjä paloasemia.

Päivystävä paloesimies = alipäällystöön kuuluva työntekijä, joka toimii pääsääntöisesti pelastusryhmän johtajana.

Päivystävä päällikkö = alueen pelastustoimen palveluksessa oleva päällystöviranhaltija, joka on valmiudessa pelastustoimen pelastuskomppanian tai -yhtymän hälytystehtävien johtamista varten. Päivystävä päällikkö tukee tarvittaessa pelastuskomppanian tai -joukkueen johtamistoimintaa sekä toimii tarvittaessa tilanteen yleisjohtajana. (Pelastustoiminnan käsitteitä.)

Jatkuvuudenhallinta = jatkuvuudenhallinnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla organisaatio ennalta suunnitelluilla ja toteutetuilla järjestelyillä ja johtamismalleilla hallitsee erilaiset toimintaansa uhkaavat häiriötilanteet. Organisaatioiden jatkuvuudenhallinnan menettelyt takaavat osaltaan kansalaisille, yrityksille ja organisaatioille suunnattujen palveluiden saatavuuden häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. (Huoltovarmuuskeskus.)

Omatoimisen varautumisen auditointi = Omatoimisen varautumisen auditointimalli on tarkoitettu sekä pelastusviranomaisille auditoivan palotarkastuksen suorittamiseksi että organisaatioille turvallisuuden ja omatoimisen varautumisen kehittämisvälineeksi. (Omatoimisen varautumisen auditointimanuaali.)

Sopimuspalokunta = muodostuu yhdistyssopimuksen perusteella tai siten, että joukko yksittäisiä henkilöitä tekee henkilökohtaisen sopimuksen alueen pelastustoimen kanssa. (Suomen Sopimuspalokuntien Liitto Ry.)

Peke = pelastustoimen kenttäjärjestelmä. (Suomen Palopäällystöliitto.)

3 SELVITYKSEN TAUSTA

3.1 Pelastustoiminnan johtaminen

Käsittelen tässä työssä pelastustoiminnan johtamista pääasiassa päällystötason, tarkemmin päivystävän palomestarin näkökulmasta. Opinnäytetyössä käyttämäni pelastustoiminnan johtaminen-termi kuvaa onnettomuustilanteessa pelastuslaitoksen työntekijöiden tekemien toimenpiteiden johtamista. Usein työelämässä käytetään myös termiä operatiivinen johtaminen mutta pelastustoiminnan johtaminen on pelastustoimea ohjaavaan lainsäädäntöön pohjautuva termi. Pelastustoiminnan johtaminen on mielestäni asia, johon tulisi pelastuslaitoksissa kiinnittää aivan erityistä huomiota. Tämän hetkinen pelastustoiminnan johtamista koskeva osuus lainsäädännössä (Pelastuslaki 379/2011) on usein koettu työpaikoilla ongelmalliseksi, samoin sen tulkinnat. Onkin hyvä, että joissain Suomen pelastuslaitoksissa pelastustoimintaa ammatikseen johtavien henkilöiden osaaminen testataan jo virkaan valittaessa. Tämä toimintatapa vahvistettuna kunnollisella perehdyttämällä sekä säännöllisellä osaamisen testaamisella tulisi ehdottomasti laajentaa kaikkiin pelastuslaitoksiin.

Pelastustoiminnan johtamisen tutkiminen on mielestäni mielenkiintoista niiden muutosten takia, joita pelastustoimessa on tapahtunut viimeisten vuosien aikana. Kauas on tultu siitä ajasta, kun pelastustoimintaa johdettiin käytännössä vain kohtalaisen pienellä maantieteellisellä alueella eli esimerkiksi yhden kunnan rajojen sisäpuolella. Tuolloin pelastustoiminnan johtajan johdettavana olevien henkilöiden määrä oli pienempi ja johtaja myös tunsu heidät, usein henkilökohtaisesti. Kun esimerkiksi Pohjanmaan pelastuslaitos vuonna 2004 perustettiin, muuttui päivystävän palomestarin päivystysalue siten, että sen eri nurkkiin on useiden kymmenien, pahimmassa tapauksessa pitkälti yli 100 kilometrin matka. Samalla johdettavien määrä ja laatu muuttuivat, kun eri kuntien pelastustoimen henkilöstö siirtyi uuden pelastuslaitoksen työntekijöiksi. Kaikkia näitä työntekijöitä ja heidän ominaisuuksiaan ei varmasti tunneta vielääkään. Kuitenkin johtajalla tulisi olla käsitys esimerkiksi pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön toimintakyvystä. Toisaalta johtajina toimivien henkilöiden ominaisuuksiakaan ei usein tunneta.

Aluepelastuslaitosten syntyessä myös pelastustoiminnan johtajan toimintaympäristö muuttui. Aiemmin oman kunnan erilaiset riskikohteet tunnettiin paremmin kuin nykyään. Aluepelastuslaitokseen liittyneiden kuntien teollisuuskohteet, maatalouskohteet ynnä muut olivat ja valitettavasti ovat edelleen pelastustoiminnan johtajana toimiville henkilöille aivan liian vieraita, jotta niissä osattaisiin tehdä pelastustoimen ja myös kohteen itsensä kannalta järkeviä päätöksiä onnettomuustilanteessa.

Mielestäni pelastustoiminnan johtamisen tekee ongelmalliseksi se, että johtajan odotetaan toisaalta olevan selvillä erittäin suuresta määrästä asioita ja samalla pelastuslain-säädäntö antaa hänelle laajat valtuudet. Tämä yhdistettynä siihen, että pelastustoiminnan johtajien osaamista ei useinkaan varmisteta (esimerkiksi perehdyttämisen avulla), on mielestäni arveluttava yhdistelmä. Arveluttava siksi, että laajat valtuudet yhdistettynä muistia kuormittavaan suureen tietomäärään mahdollistavat pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön ja kaluston sekä onnettomuuteen joutuneen organisaation kannalta kohtalokkaiden päätösten tekemisen. Näiden näkökulmien kannalta Pro 24:n mukanaan tuomien pelastustoiminnan johtamista helpottavien ominaisuuksien selvittäminen on mielestäni tarpeellista.

3.2 Tiedon käsittely

Opinnäytetyötä kirjoittaessani pohdin tiedon käsittelyn merkitystä kuvitteellisessa onnettomuustilanteessa, joka on tapahtunut opinnäytetyöni kohderakennuksessa. Tämä oli mielenkiintoista ajatusleikkiä, koska minulla on vielä vähän kokemusta suurten pelastusoperaatioiden johtamisesta. Kykenenkö vaativiin johtamistoimenpiteisiin ja minkälaisilla apuvälineillä voisin toimintaani helpottaa? Mielestäni tiedon käsittely voidaan jakaa tässä yhteydessä toisaalta hälytettyjen pelastusyksiköiden ominaisuuksien ja toisaalta kohderakennuksen ominaisuuksien vaatimaan ajatus- ja konkreettiseen työhön, jota esimerkiksi päivystävä palomestari tekee. Edellä mainittu vaikuttaa siihen, mitä kohteessa pystytään tekemään ja jälkimmäinen puolestaan esimerkiksi pelastustaktiikan valintaan, lisähälytysten tekoon ja asiantuntijoiden hankkimiseen paikalle.

Mielenkiintoisimpia ja myös ajankohtaisimpia keskustelun aiheita pelastustoimessa on mielestäni viime aikoina ollut se, onko päivystävä palomestari virka-ajan ulkopuolella päivystysmallin mukaan paloasemalla vai kotonaan. Minulla ei ole kokemusta muusta kuin kotoa käsin hoidettavasta päivystämisestä. Olen todennut, samoin kuin moni muu, että tämä päivystysmalli rajoittaa sekä normaalia elämää että onnettomuustilanteen alun aikaisen tiedontarpeen tyydyttämistä. Tällä mallilla toimittaessa päivystävä palomestari jää väistämättä ikään kuin ulkopuoliseksi verrattuna siihen, että hänen tulisi olla tietoinen lähestulkoon kaikesta, mitä omalla päivystysalueella tapahtuu. Kotona ollessa ei välttämättä ole käytössä muuta kuin Virve-päätelaite ja gsm-puhelin. Kun tähän yhdistää sen, että perehdytys pelastustoiminnan johtamiseen on usein olematonta, varsinkin uudet työntekijät ovat valtavan epätietoisuuden varassa hälytystehtäviä odottaessaan.

Matkalla onnettomuuskohteeseen päivystävän palomestarin henkistä kapasiteettia kuormittavat useat erilaiset tekijät. Hänen tulee olla selvillä esimerkiksi hälytettyjen yksiköiden lähtemisestä kohteeseen, hälytetyn vasteen riittävydestä, sen toimintakyvystä sekä työnantajansa linjaamista johtovastuunmenettelyistä. Opinnäytetyöni kohderakennuksen osalta myös alueella toimivan tehdaspalokunnan toimintakyky tulee olla mielestäni nykyistä paremmin tiedossa. Hiljattain tehty viranomaisten yksikkötunnusten muutos sekä pelastustoimessa monesti hankalaksi koettu viestiliikenne eivät ainaakaan helpota kaiken oleellisen tiedon huomioimista ja sisäistämistä. Kuten haastatteluisani todettiin, myös se, että päivystävällä palomestarilla ei useinkaan ole kuljettajaa, johtaa väkisin tietojen hukkaamiseen. Kaiken tämän keskellä hänen olisi hyvä suunnitella pelastustaktiikkaa jo etukäteen.

Kuten myöhemmin todetaan, pelastustoimessa kuulee toistuvasti valitettavan erilaisten kohteiden tuntemuksen puutetta. Pro 24:n avulla toivottavasti helpotetaan sen tietomäärän hallitsemista, jota päivystävä palomestari itselleen tuntemattomassa kohteessa kulloinkin pelastustoimintaa johtaessaan tarvitsee. Jo ennen kohteen saavuttamista tulee päästä selvyyteen ajoreitistä, kohteen tarkasta paikasta, mahdollisista kohteen naapureista jne. Kohteeseen saavuttua on saatava nopeasti, luotettavasti ja nykyaikaisella tavalla selville kohderakennuksen ominaisuuksia. Esimerkiksi rakennuksen yhteyshenkilöt, työntekijämäärät, koneet ja laitteet sekä työntekijöiden osaaminen ja erityisriskit tulee

saada selville. Suorittamissani päivystävien palomestarien haastatteluissa kävi selvästi ilmi, että kohderakennuksen tietojen halutaan olevan jo etukäteen sellaisessa muodossa, että ne saadaan onnettomuustilanteessa nopeasti käyttöön.

Pelastustoiminnan johtajaan, muihinkin kuin päivystävään palomestariin, kohdistuvat odotukset ovat mielestäni usein täysin epärealistisia. Hälytystehtävään lähdetään muista pelastusyksiköistä täysin irrallaan paloasemaa epäkäytännöllisemmästä paikasta, vajailta tiedoilla pelastusyksiköiden toimintakyvystä tai kohteen erityispiirteistä, ja kuitenkin heti kohteeseen saavuttua tulisi olla jo täysin selvillä onnettomuustilanteeseen vaikuttavista seikoista. Edellä mainitsemieni näkökulmien valossa Pro 24:n kaltaiset järjestelmät ja uudet toimintatavat ovat enemmän kuin tervetulleita helpottamaan pelastustoiminnan johtamista. Pelastustoiminnan johtamisen helpottamisella tehostetaan myös onnettomuuteen joutuneen organisaation toimintaa ja autetaan sitä jatkamaan toimintaansa onnettomuuden jälkeen mahdollisimman pienillä häiriöillä.

3.3 Pelastussuunnitelmat

Sekä sisäisen että ulkoisen pelastussuunnitelman laatimisesta säädetään pelastuslaissa (379/2011, 15 § ja 48 §). Pelastustoimen sisällä on mielestäni havaittavissa se, että pelastussuunnitelmista puhuttaessa ne mielletään yleensä vain jonkin muun organisaation kuin pelastuslaitoksen tekemiksi. Vaikuttaa jääneen epäselväksi, että pelastuslaitoksella itsellään on velvollisuus laatia tiettyihin kohteisiin ulkoinen pelastussuunnitelma omaa ja muiden toimintaa helpottamaan. Lisäksi henkilökohtainen käsitykseni on, että usein pelastussuunnitelma-sanalla on hieman negatiivinen kaiku pelastuslaitoksen työntekijöiden keskuudessa.

Sisäisten pelastussuunnitelmien laatimisvelvoite on ollut olemassa jo vuosia. Sisäiset pelastussuunnitelmat tulevat useimmille pelastuslaitoksen työntekijöille jollain tavalla tutuiksi. Mikäli niiden kanssa ei työnkuvan takia ole tekemisissä palotarkastusten yhteydessä, voi niihin tutustua esimerkiksi erilaisten suurien yleisötapahtumien valvonta-

tehtävissä. Käsitykseni mukaan pelastussuunnitelmien sisällöt ovat parantuneet mutta edelleen niissä, ja etenkin niiden käytettävyydessä, on parannettavaa. Olen havainnut, että erilaisissa organisaatioissa on paljon erilaisia, vääriäkin, käsityksiä siitä, miksi sisäinen pelastussuunnitelma laaditaan. Myös se, mikä pelastuslaitoksen rooli pelastussuunnitelmiin nähden on, vaikuttaa olevan usein epäselvää. Ei ole ymmärretty sitä, että sisäinen pelastussuunnitelma laaditaan nimenomaan organisaation omaa toimintaa varten.

Omat kokemukseni pelastuslaitoksen palveluksessa sekä havainnot muiden työstä osoittavat sen, että useimmiten sisäisiin pelastussuunnitelmiin törmätään palotarkastusten yhteydessä. Se, miten tarkasti pelastussuunnitelmat tuolloin käydään läpi, riippuu palotarkastuksen tekijästä. Usein on myös niin, että erilaisten kohteiden erityispiirteisiin esimerkiksi sisäisen pelastussuunnitelman kautta on tutustunut vain kyseisen palotarkastuksen tekijä. Palotarkastuskohteita myös kierrätetään mielestäni turhan vähän, jolloin muodostuu pitkäaikaisiakin ”omia” kohteita. Pelastustoimen yksi perisynti on tiedon kulun ongelma. Toistuvasti kuulee puhuttavan siitä, että tieto ei kulje onnettomuuksien ehkäisyn työntekijöiden ja pelastustoimintaa hoitavien työntekijöiden välillä. Olen sitä mieltä, että tieto erilaisten kohteiden ominaisuuksiin liittyen ei kulje riittävästi edes pelastustoimintaa hoitavien työntekijöiden välillä.

Myös pelastuslaitoksen laatiman ulkoisen pelastussuunnitelman laatimisvelvoite on ollut olemassa vuosia, silti pelastuslaitoksen työntekijöiden tietämys niistä ja varsinkin niiden hyödynnettävyys onnettomuustilanteissa on usein melko olematon. Tämä tosin voi olla seurausta siitä, että niin suuria ja vaativia kohteita, joihin ulkoinen pelastussuunnitelma on laadittava, ei varsinkaan pienimpien pelastuslaitosten alueella ole.

Olen vuosien mittaan havainnut, että pelastustoimi jos mikä on erilaisia, huvittaviakin, vastakohtia täynnä. Valitetaan esimerkiksi sitä, kuinka mikään ei toimi, mitään ei tunnetta ja päivystysalueetkin ne vain jatkavat kasvuaan. Samaan aikaan vaatimalla vaaditaan erilaisia organisaatioita laatimaan suunnitelmia ja toimittamaan niitä pelastuslaitokselle, kuka aktiivisemmin, kuka passiivisemmin. Vaativimpiin kohteisiin pelastuslaitoksen itsensä tulee lainsäädännön perusteella laatia suunnitelma omaa ja muiden toimintaa

helpottamaan. Toisin sanoen työkalut tuon epätietoisuuden poistamiseen tai vähentämiseen ovat olemassa, kunhan niitä käytettäisiin tehokkaammin. Kuka esimerkiksi estää käyttämästä ulkoisen pelastussuunnitelman laatimisprosessia ja suunnitelmapohjaa hyödyksi kohteessa, jossa sen laatimisvelvoite ei vielä edes toteudu? Taitaa vain olla niin, että työaika ja motivaatio tällaiseen omatoimiseen ennakkovalmistautumiseen eivät riitä. Valitettavan usein kuulee myös pelastustoiminnan ja sen johtamisen kehittämisen jääneen kaiken muun toiminnan jalkoihin pelastuslaitosten arjessa. Näiden ajatusten perusteella Pro 24 tuo mukanaan nykyaikaisen ja joitain pelastussuunnittelua hankaloittavia seikkoja poistavan uutuuden pelastustoimeen.

4 SELVITYKSEN KUVAUS

4.1 Työn tilaaja, Pro 24, kohderakennus ja paikallinen pelastuslaitos

Työn tilaaja eli Protect on perustettu 2000-luvun alkupuolella. Tuolloin kaksi Keski-Pohjanmaalla pelastuslaitoksen palveluksessa työskennellyttä henkilöä siirtyivät pois julkiselta sektorilta ja perustivat yrityksen, joka vielä tuolloin kulki nimellä Pohjanmaan paloturvallisuuskonsultit PPTK Oy. Yritys on toiminnan alusta alkaen tarjonnut erikoisille ja erilaisille organisaatioille turvallisuuteen liittyviä erilaisia asiantuntijapalveluita. Ajatuksena on ollut tarjota asiakkaiden tarpeisiin turvallisuuden osa-alueiden asiantuntijoita siten, että ne kykenevät vastaamaan viranomaisten vaatimukseen ja keskittymään samalla omaan ydinosaamiseensa. Viime vuosina Protect on kehittynyt ja kasvanut. Syksyllä 2014 yrityksen palveluksessa on 12 henkilöä. Toimipisteet sijaitsevat Kokkolassa, Pietarsaareissa, Vaasassa ja Tampereella. Toiminta kattaa turvallisuuden eri osa-alueet laajasti kartoituksista ja tietojärjestelmistä esimerkiksi paloturvallisuuskoulutuksiin tai työsuojelutoimintaan saakka. Kokkolanseudun Kehitys Oy, Kosek valitsi Protectin ansioistaan kuukauden yritykseksi maaliskuussa 2013. (Protect.)

Pro 24 on Protectin asiakkailleen kehittämä Internet-pohjainen tietojärjestelmä turvallisuuden liittyvien asioiden hallinnointiin. Siihen voidaan tallentaa tietoa turvallisuudesta ja toisaalta sen kautta voidaan jakaa samaan tietoon perustuvia toimintaohjeita vaikkapa työntekijöille. Järjestelmä on rakennettu siten, että asiakas voi valita siitä tarvitsemansa osat ja jättää loput valitsematta. Samoin esimerkiksi järjestelmän sisältämät tiedot näkyvät asiakasorganisaatiossa eri tavalla käyttäjän oikeuksien mukaan. Opinnäytetyössäni käsitellään Pro 24:n pelastussuunnitelmaosuutta, jota Protect on viime aikoina mainostanut esimerkiksi pelastuslaitoksille. Pro 24:n yksi tärkeimmistä ominaisuuksista on sen käyttömahdollisuus, tavallisen tietokoneen lisäksi, älypuhelimella tai tablettitietokoneella QR-koodia (Quick Response) hyödyntäen. Käytännössä se tapahtuu siten, että pelastustoiminnan johtaja saa avattua QR-koodin avulla kohteen dokumentit älypuhelimensa näytölle (Kuva 1). Parhaimmillaan tämä nopeuttaa pelastustoimintaa ja tekee kaikkien toiminnasta tarkoituksenmukaisempaa. Juuri kyseinen ominaisuus tekee järjestelmästä mielestäni pelastuslaitoksen kannalta erittäin mielenkiintoisen. Kaikkien etu olisi se,

että pelastussuunnitelmissa päästäisiin mapitetuista paperiversioista nykyaikaiseen järjestelmään, johon Pro 24 antaa hyvät valmiudet.

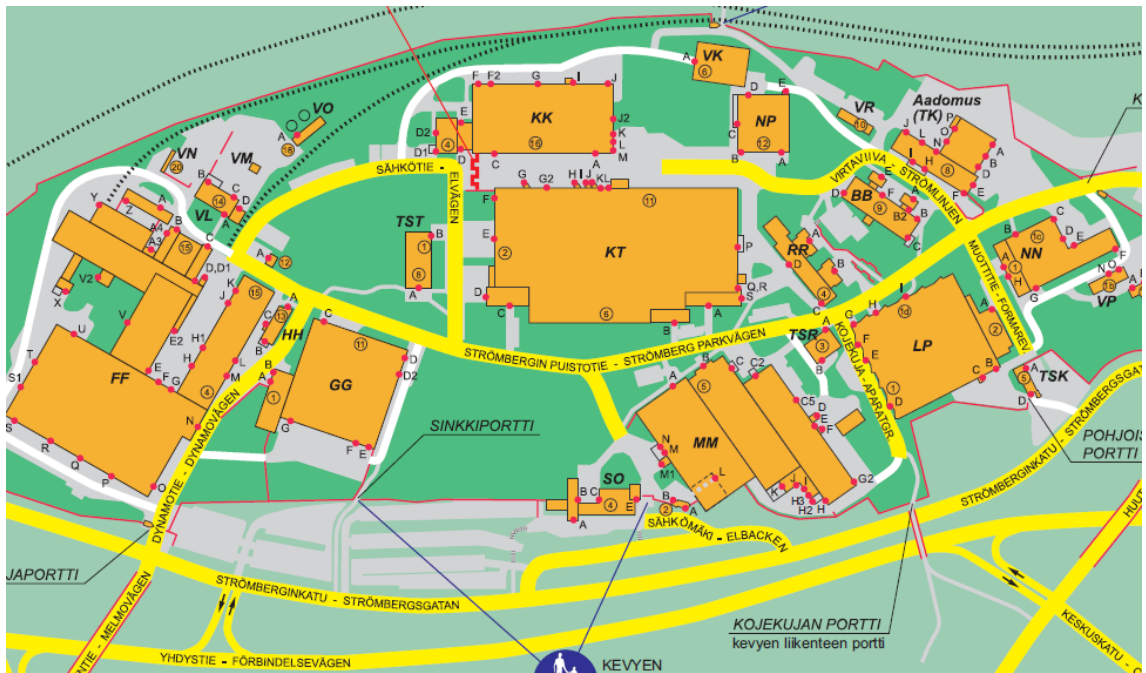
■ Pelastussuunnitelman haku

Yhteystiedot	Kemikaalit	Kohdetiedot	Riskiariot	Poikkeusolot	Hallinta	Liitteet
■ Teollisuuskiinteistön Pelastussuunnitelma						
Kohteen tiedot		Pikatoimintaohjeet		Yhteystiedot		
 KEMIKAALIT	 RISKIT	 HÄTÄILMOITUS	 TULIPALO	 SUOJELU	 KIINTEISTÖ	
 SUOJELTAVAT TILAT	 PIIRUSTUKSET	 ELVYTYS	 EVAKUOINTI	 TURVALAITTEET	 MUUT	
HÄTÄILMOITUKSEN KOHDETIETO Yritys Oy Teollisuuskatu 2 Kokkola		 KAASUVAARA	 SÄTEILYVAARA	YLEINEN HÄTÄNUMERO 112 Myrkytyskeskus 09 47 1977 Myrkytyskeskus (keskus) 09 47 11		
KOKOONTUMISPAIKAT Ulkona: Kenttä rakennuksen pohjoispuolella Sisällä: Konttorin 2. kerroksen aulaan		 MURTO, RYÖSTÖ TAI ILKIVALTA	 UHKA SOITTO	Keskussairaala / ensiapu 06 767 1999 Keskussairaala / keskus 06 767 1111		
■ Tilannehuone viimeisimmät hälytykset						
Otsikko	Aika	Tarkemmat tiedot				
Tampere palohälytys	22.3.2013 12:38	Avaa >				
Lappeenranta tieliikenneonnettomuus: pieni	22.3.2013 12:38	Avaa >				
Helsinki rakennuspalo: pieni	22.3.2013 11:58	Avaa >				
Kristiinankaupunki rakennuspalo: pieni	22.3.2013 11:52	Avaa >				
Mäntsälä rakennuspalo: pieni	22.3.2013 11:52	Avaa >				

Kuva 1. Näkymä Pro 24:n pelastussuunnitelman etusivulta. (SK Protect Oy).

Protectin Vaasan toimipiste sijaitsee Strömberg Park-nimisellä teollisuusalueella Vaasan keskustan tuntumassa (Kuva 2). Alueella on ollut teollista toimintaa yli 70 vuotta, ja tällä hetkellä se on Vaasan suurin teollisuusalue. Työntekijöitä siellä on yli 3000, joista noin 2000 ABB Oy:n palveluksessa. Myös työntekijämäärän puolesta alue on siis erittäin merkittävä Vaasan kaupungissa. Alun perin alue toimi sähkötekniikan keskuksena Oy Strömberg Ab:n ja siitä jalostuneiden yritysten muodossa mutta nykyään alueella on paljon muidenkin alojen yrityksiä, pienistä suuriin. Strömberg Parkista kohderakennukseksi opinnäytetyötäni varten valikoitui MM-rakennus. Strömberg Parkin alueella kaik-

ki rakennukset on identifioitu kaksi- tai kolmikirjaimisella lyhenteellä, jonka avulla esimerkiksi onnettomuustilanteessa suunnistetaan. Paikalliset tuntevat MM-rakennuksen paremmin nimellä moottoritehdas. Rakennuksen nimi tulee siitä, että sen uumenissa on jo pitkään valmistettu erilaisia teollisuuden tarvitsemia sähkömoottoreita. Tunnen rakennuksen kohtuullisesti yksityisellä turvallisuussektorilla aiemmin olleen työpaikkani takia. MM-rakennus valikoitui opinnäytetyöni kohderakennukseksi, koska se on monesta muusta Strömberg Parkin rakennuksesta poiketen vain yhden organisaation käytössä. Toisaalta se on riittävän suuri sekä kooltaan että henkilömäärältään ja sisältää monenlaisia riskialttiita toimintoja ja on yksi Strömberg Parkin haastavimmista kohteista, jolloin opinnäytetyön ”kuljettaminen” sen kautta on mielekästä.

Kuva 2. Strömberg Parkin teollisuusalue. (ABB Oy.)

Kohderakennus sijaitsee Vaasassa, ja siksi paikallisella pelastuslaitoksella tarkoitetaan tässä yhteydessä Pohjanmaan pelastuslaitosta. Tunnen kyseisen pelastuslaitoksen, ainakin jollain tasolla, koska olen työskennellyt sen palveluksessa noin 3,5 vuotta. Pohjanmaan pelastuslaitos perustettiin muiden aluepelastuslaitosten tapaan siten, että se aloitti toimintansa tammikuussa 2004. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että Suomessa on vielä toistaiseksi kaksi muutakin pelastuslaitosta, joiden nimessä esiintyy sana Pohjan-

maa. Sekaannus on helppo välttää, kunhan muistaa, että Pohjanmaan pelastuslaitos kattaa Rannikko-Pohjanmaan eli käytännössä Vaasan ympäryskuntineen. Syksyllä 2014 siihen kuuluu 12 kuntaa ja keskuspaikka on Vaasa, jossa on pelastuslaitoksen ainoa ympärivuorokautisesti välittömässä valmiudessa oleva paloasema. Työvuorossa olevaa miehistöä johtaa päivystävä palo esimies, joka on jo tälläkin hetkellä säännöllisen epä-säännöllisesti tekemisissä kohderakennuksen kanssa automaattisten palo ilmoitusten takia. Päivystävä palomestari on virka-aikana töissä ja virka-ajan ulkopuolella vapaamuotoisessa varallaolossa eli käytännössä kotonaan. Päivystävä palomestari on Vaasan kaupungin alueella pois lukien tilanteet, jolloin onnettomuus on tapahtunut muualla pelastuslaitoksen alueella. Myös päivystävä päällikkö on virka-aikana töissä ja muulloin vapaamuotoisessa varallaolossa. Heistä osa työskentelee ja asuu muualla kuin Vaasassa, joten päivystävä päällikkö on suurella todennäköisyydellä kauempana kohderakennuksesta kuin päivystävä palomestari. Näin ollen päivystävä palomestari-taso on oleellisempi tarkasteltava Pro 24:n ominaisuuksien ja käyttäjien kannalta.

4.2 Selvityksen tavoite

Protect on esittänyt toiveensa siitä, että Pelastusopiston opinnäytetyön avulla selvitetäisiin Pro 24:n nykyisten ominaisuuksien ja sen sisältämien tietojen käytännöllisyyttä ja vastaavuutta siihen tiedontarpeeseen verrattuna, jonka edessä pelastustoiminnan johtaja onnettomuustilanteessa toimii. Samoin tulisi löytää niitä asiakokonaisuuksia, joiden avulla tietojärjestelmän ostava organisaatio pystyy toisaalta toimimaan onnettomuustilanteessa ja toisaalta hallitsemaan sekä jatkamaan toimintaansa onnettomuuden jälkeen mahdollisimman tehokkaasti. Tämä opinnäytetyö ei mielestäni ole tutkimus vaan toiminnallinen, selvitysluontoinen työ. Näkökulmaksi on valittu työn otsikoinnin mukaisesti pelastustoiminnan johtajan ja yritysmaailman edustajien näkökulma. Protectin ja Pelastusopiston kanssa sovitun mukaisesti ensisijaisena tavoitteena on pelastustoiminnan johtamisessa olennaisen tiedon, ”suodatetun tiedon”, sekä sisäisen ja ulkoisen pelastussuunnitelman linkittymisen ominaisuuksien tarkastelu. Toissijaisena tavoitteena on kohderakennukseen opinnäytetyön ohella valmistuva ulkoisen pelastussuunnitelman

kaltainen osuus, jota Protect voi jatkossa hyödyntää asiakaskohteissaan. Henkilökohtaisesti odotan saavani uutta tietoa niin Pro 24:stä kuin myös muista käytössä olevista erilaisista, nykyaikaisista pelastustoiminnan johtamista helpottavista apuvälineistä. Lisäksi tavoitteenani on käydä läpi Suomen pelastustoimen lainsäädäntöä, ohjeita ja asiakirjoja, painopiste on luonnollisesti pelastustoiminnan johtamiseen liittyvissä ohjeissa. Niin ikään toivon opinnäytetyöni tuovan paikalliselle pelastuslaitokselle, Pelastusopistolle ja mahdollisesti muillekin organisaatioille uutta ja mielenkiintoista tietoa Pro 24:stä.

4.3 Selvityksen rajaus

Aiemmin mainitun mukaisesti opinnäytetyöni on rajattu käsittelemään Pro 24:ää pelastustoimintaan liittyvien informaation ja pelastussuunnittelun näkökulmasta. Alun perin mukana oli kolmaskin näkökulma, Pro 24:n hyödynnettävyys pelastuslaitoksen suorittamassa koulutus- ja valvontatyössä. Ensimmäisessä työtäni käsittelevässä opinnäytetyöseminaarissa vanhempi opettaja Tapio Neuvonen esitti, että kolmas näkökulma jätetään kokonaan tarkastelun ulkopuolelle, koska se vaikutti olevan täysin irrallinen osa kahteen muuhun verrattuna. Opinnäytetyössäni on nyt siis vain kaksi näkökulmaa, mikä on varsin hyvä ratkaisu työn hallittavuuden mutta ennen kaikkea oman ajankäyttöni vuoksi. Pro 24:ssä on toki myös useita muita erilaisia ominaisuuksia ja käyttötarkoituksia, joita asiakas pystyy hyödyntämään. Opinnäytetyöhöni valitut asiakokonaisuudet ovat kuitenkin tällä hetkellä oleellisia ja ajankohtaisia niin pelastuslaitoksille, työn tilaajalle, tilaajan asiakkaille kuin itsellenikin. Pelastustoiminta ja sen johtaminen ovat pelastustoimessa ehdottomasti omia kiinnostuksen kohteitani.

4.4 Selvityksen tekeminen

Erilaiset opinnäytetyöhöni liittyvät näkökulmat selvitin huhtikuun 2014 alussa. Näkökulmia keräsin seitsemältä eri taholta. Ensimmäisenä haastattelin kohderakennuksen eli

Strömberg Parkissa sijaitsevan MM-rakennuksen edustajaa, turvallisuusasiantuntija Kari-Matti Hepomäkeä. Valmistelin Hepomäelle 16 kysymystä, joiden avulla pyrin selvittämään sekä MM-rakennusta (osittain myös koko Strömberg Parkia) koskevia turvallisuuden liittyviä faktatietoja että hänen ja edustamansa organisaation käsityksiä paikallisen pelastuslaitoksen toiminnasta. Hepomäki osallistui haastatteluuni aktiivisesti ja antoi hyviä vastauksia. Osittain vastaukset noudattelivat ennakkokäsityksiäni, joita minulle on muodostunut muun muassa tekemiäni palotarkastusten yhteydessä. Toisaalta hän toi esille joitakin asioita, joita en osannut odottaa. Näiden vastausten avulla Pro 24:ää pystytään uskoakseni kehittämään edelleen. Hepomäelle esittämäni kysymykset ovat opinnäytetyön Liitteenä 1.

Seuraavaksi osallistuin Strömberg Parkin SO-rakennuksen työntekijöille tarkoitettuun Pro 24:ää koskevaan koulutukseen. Strömberg Parkin ABB-yksiköt ovat sijoittuneet eri rakennuksiin alueella, lisäksi lähes kaikissa rakennuksissa on myös ulkopuolisia yrityksiä. Opinnäytetyöni kohderakennus on siis MM-rakennus mutta SO-rakennuksessa uutta järjestelmää ollaan ottamassa käyttöön huhtikuun 2014 alussa. Kyseessä on järjestelmän ensimmäinen käyttöönotto Strömberg Parkissa. SO-rakennuksen jälkeen se on tarkoitus ottaa käyttöön myös muissa rakennuksissa ja mahdollisesti koko valtakunnan ABB:ssä. Koulutustilaisuudessa Protect esitteli Pro 24:ää ja sen ominaisuuksia SO-rakennuksen työntekijöiden esittäessä visaisia kysymyksiä.

Seuraavat haastateltavat olivat paikalliset päivystävänä palomestarina toimivat henkilöt. Kyseessä ovat siis Pohjanmaan pelastuslaitoksen viisi työntekijää, joista neljä työskentelee päällystövirassa ja yksi alipäällystövirassa. He kaikki hoitavat vuorollaan päivystävän palomestarin päivystysvuoron. Yhdellä heistä on kokemusta pelastustoiminnan johtamisesta 1980-luvun lopusta alkaen, loput ovat tulleet eri johtamistasoille 2000-luvun aikana. Kokemusta pelastustoiminnan johtamisesta ja sen muutoksista siis löytyy kosolti. Heille olin valmistellut etukäteen 15 kysymystä. Näiden kysymysten avulla pyrin selvittämään heidän tietojaan itse kohderakennuksesta sekä osittain koko Strömberg Parkista, käsityksiään erilaisten pelastussuunnitelmien roolista sekä ajatuksiaan nykyaikaisesta pelastustoiminnan johtamisesta ja sen helpottamisesta. Aivan kuten Hepomäen haastattelun yhteydessä suuri osa päivystävien palomestarien vastauksista oli ennalta

arvattavissa. Kuitenkin myös heiltä sain vastauksia, joiden avulla mielestäni Pro 24:ää voidaan kehittää kaikkia osapuolia vielä paremmin palvelevaksi. Päivystävillä palomes-tareille esittämäni kysymykset ovat opinnäytetyön Liitteenä 2.

Viimeinen vaihe ennen kirjoitustyön jatkamista oli kokonaiskuvan muodostaminen ke-räämästäni informaatiosta. Sen sekä todellisissa onnettomuustilanteissa hieman myö-hemmin tekemieni havaintojen perusteella pystyin jatkamaan opinnäytetyöni tekemistä suunnitelman mukaan. Käytännössä tämä tarkoitti kerätyn tiedon ja tehtyjen havaintojen laadullista vertaamista lainsäädäntöön ja ohjeisiin sekä Pro 24:n nykytilanteeseen.

5 SELVITYKSEN TULOKSET JA HAVAINNOT

5.1 Yrityksen edustajan haastattelu

Kuten aiemmin olen maininnut, opinnäytetyöni ei mielestäni ole tutkimus eikä se totuuden nimessä aitoja tutkimuksen ominaispiirteitä sisälläkään. Työn otsikon mukaisesti tarkoitukseni on ollut selvittää eri toimijoiden näkökulmia, sekä faktatietoja että henkilöiden käsityksiä, joiden avulla Protectin asiakaskohteissa pystytään tehostamaan pelastustoiminnan aikaista ja sen jälkeistä toimintaa Pro 24:n avulla. Näiden näkökulmien selvittämiseksi valmistelin haastateltaville kysymykset, joiden sisältö noudattelee samaa ajatusmallia huomioiden kuitenkin vastaajan organisaation. Lisäksi Hepomäeltä saamani vastaukset antoivat aiheen muutaman päivystävälle palomestareille suunnatun kysymyksen muokkaamiseen.

Hepomäki kertoi hankkineensa yritysmaailman työnjohtokokemusta noin 20 vuoden ajalta. Tuo työnjohtajuus on sisältänyt jatkuvasti erilaisia turvallisuuteen liittyviä toimintoja, vaikka se ei pääasiallinen työtehtävä ole ollutkaan. ABB Oy Motors & Generators Vaasa-yksikössä (joka siis on sijoittunut pääasiassa MM-rakennukseen) hän on toiminut yli kuuden vuoden ajan turvallisuusasiantuntijan tehtävässä. Hänellä olikin erittäin hyvät tiedot ja näkemykset yksikkönsä turvallisuuteen vaikuttaneista ja vaikuttavista tekijöistä ja toimintamalleista. Kuitenkin haastattelun yhteydessä tuli joitain hänellekin epäselviä yksityiskohtia esille. Näistä ja muiden vastausten epäselvyyksistä johdettuja kehitysehdotuksia käsittelen luvussa 6 Päätelmät ja kehitysehdotukset.

Hepomäen haastattelusta kävi hyvin ilmi se, että yritysmaailmassa on paljon äärettömän hyviä ja toimivia toimintatapoja, joita esimerkiksi pelastustoimessa tulisi hyödyntää. Auditointi, siis muun kuin pelastusviranomaisen tekemä, vaikuttaa olevan ajankohtainen asia. Esimerkiksi MM-rakennuksen turvallisuuteen liittyviä toimintatapoja ohjataan suurelta osin ABB:n sisäisen auditoinnin kautta. Minulle muodostui sellainen käsitys, että auditoinnin ja jatkuvuudenhallinnan ansiosta työntekijöille järjestetään useita erilaisia, pakollisia turvallisuuskoulutuksia. Tämän takia työntekijöiden turvallisuusosaamisen taso yksikössä on suhteellisen tasainen eikä esimerkiksi eri työvuorojen (päivä-,

ilta-, yövuoro) välillä ole osaamisen suhteen suuria eroja. Hepomäen mukaan koskaan ei toki voida saavuttaa lähellekään täydellistä turvallisuusosaamista, koska aina löytyy työntekijöitä, joilla ei ole halua eikä kykyä ymmärtää turvallisuuden merkitystä. Näin huolimatta siitä, että hänen mukaansa ABB Oy Motors & Generators Vaasa-yksikössä on aina panostettu turvallisuuteen. Esimerkiksi henkilöstölehdessä on vakioidusti turvallisuuteen liittyvä artikkeli ja turvallisuuteen liittyvien havaintojen vaatimat toimenpiteet toteutetaan välittömästi.

ABB:n oman riskikartoitustyön ansiosta yksikön tieto omista riskeistä on myös hyvällä tasolla. Kartoitustyön ansiosta rakennukseen on hankittu erilaista, hieman erikoistuneempaakin sammutuskalustoa. MM-rakennuksessa on myös töissä muutamia teollisuusalueella toimivan tehdaspalokunnan sammutusmiehiä, joiden osaamiseen luotetaan. Erityisesti kiinnitin huomiota siihen tapaan, jolla rakennuksessa työskentelevät ja vierailvat ulkopuoliset henkilöt huomioidaan yksikön puolesta. Hepomäen mukaan esimerkiksi urakoitsijoille käydään ennen töiden aloittamista turvallisuuteen liittyvät asiat yksityiskohtaisesti läpi, minkä jälkeen urakoitsijat joutuvat allekirjoituksellaan kuittamaan tapahtuman. Lisäksi ABB Oy Motors & Generators Vaasa-yksikössä on laadittu muista ABB:n yksiköistä poiketen erillinen turvallisuusopas, jossa urakoitsijoille kerrotaan kyseisen yksikön käytössä olevien rakennusten turvallisuusasioista urakoinnin aikana. Oman vierailuni yhteydessä kävi selväksi, että vieraiden turvallisuudesta huolehditaan, esimerkiksi kävelyreitti tehdastiloissa oli tarkkaan osoitettu.

Paikallisen pelastuslaitoksen toiminnasta keskusteltaessa tuli esiin mielenkiintoisia asioita. Hyvää oli esimerkiksi se, että uuteen, Omatoimisen varautumisen auditointipalotarkastusmalliin yksikössä ollaan kovin tyytyväisiä. Hepomäen mukaan kyseinen malli on suuri harppaus eteenpäin vanhoista palotarkastustavoista. Auditoinva palotarkastusmalli palvelee nyt Hepomäen mukaan nimenomaan palotarkastuksen kohteena olevaa organisaatiota. Olin aistivinani hänen vastauksistaan muutenkin, että viime aikoina yksikössä suoritetuilla palotarkastuksilla on tuotu esiin paljon nykyaikaisia malleja ja ajatuksia siitä, mikä turvallisuuden osa-alue kuuluu kenenkin hoidettavaksi.

Hepomäkeä kuunnellessani huomasin asian, joka tulee usein esiin yleisessä keskustelussa. Pelastustoimeen luotetaan vankasti, vaikka sen kanssa oltaisiin tekemisissä harvoin ja silloinkin vain hetkellisesti. Harvalla on kokemusta varsinkaan suurista onnettomuus-tilanteista. Tästä huolimatta esimerkiksi pelastuslaitoksen työntekijöiden paikallistuntemukseen ja kohteiden tuntemukseen luotetaan, toisinaan ehkä liiankin paljon. Mielestäni pelastuslaitoksen todellisista ominaisuuksista tulee kertoa rehellisesti ja näiden tietojen aiheuttamiin toimenpiteisiin Pro 24:llä pystytään varmasti vaikuttamaan.

Strömberg Parkin SO-rakennuksen koulutustilaisuudessa paikalla olleet eri yritysten edustajat nostivat esiin seikkoja, jotka on myös syytä mielestäni huomioida, kun Pro 24:ää kehitetään. Esille nostetut asiat olivat siinä mielessä tärkeitä, että ne tulivat nimenomaan henkilöiltä, jotka eivät ole pelastussuunnittelun kanssa jatkuvasti tekemisissä. Kyseisiä huomioita käsittelen luvussa 6 Päätelmät ja kehitysehdotukset.

5.2 Päivystävien palomestarien haastattelut

Pohjanmaan pelastuslaitoksen päivystävien palomestarien vastaukset kysymyksiini eivät tulleet minulle aivan täytenä yllätyksenä, koska he olivat työkavereitani muutaman vuoden ajan. Tuona aikana heidän näkemyksensä pelastustoiminnan johtamisesta tulivat tutuiksi. Haastattelin heitä kaikkia kahden kesken. Vastauksissa oli tästä huolimatta jonkin verran yhteneväisyyttä. Sain kuitenkin jokaiselta myös toisistaan poikkeavia, erilaisia vastauksia. Heillä, kuten itselläni, on selvä näkemys johtamistoimintaa helpottavien järjestelmien ja toimintamallien hyödyllisyydestä ja tarpeesta. Vastauksissa oli paljon hyödyllistä tietoa, jonka avulla Pro 24:ää pystytään kehittämään.

Päivystävien palomestarien vastauksissa toistuivat tietyt aiheet. Esimerkiksi seuraavat mainittiin: päätoimisen pelastushenkilöstön pieni määrä pelastustoiminnan johtamista hankaloittavana tekijänä, johdettujen ja suunniteltujen kohdekoulutus- (tai ylipäätään pelastustoiminnan koulutus-) tapahtumien puute, perehdytyksen puutteellisuus, eri toimijoiden välisen yhteistyön vähäisyys. Oli myös havaittavissa, että vastaajien faktatie-

dot vaihtelivat, vaikka oli kyse saman työtehtävän hoitajista. Tämä selittyy itsekin tekemälläni havainnolla siitä, että pelastustoiminnan ja sen johtamisen kehittäminen vaikuttaa jääneen jostain syystä pelastuslaitoksissa taka-alalle. On korostettava, että tämän huomion olen tehnyt muidenkin kuin nyt kyseessä olevan pelastuslaitoksen työntekijöitä kuunnellessani.

Päätoimisen pelastushenkilöstön vähäinen määrä tuli esiin, kun keskusteltiin erilaisten pelastustoiminnan johtamista helpottavien apuvälineiden konkreettisesta käytöstä. Koska apuvälineiden, niin perinteisten kuin sähköistenkin, käyttö hälytystilanteessa vaatii aikaa ja keskittymistä, pitivät haastateltavat nykyistä päivystysmalliaan ja henkilöstön vähyyttä ongelmana. Tämä tarkoittaa sitä, että koska päivystävälle palomestarille ei läheskään aina ole osoitaa hälytystilanteessa kuljettajaa, ei etukäteistietojen hankkiminen erilaisista tiedostoista hälytysajon aikana ole mahdollista eikä varsinkaan turvallista. Haastateltavien mielestä tämä seikka romuttaa monen hienon, uuden idean käyttömahdollisuudet, vaikka tarkoitus olisikin hyvä.

Huolimatta uuden tekniikan mahdollistamista uudennlaisista keinoista valmistautua etukäteen erilaisiin kohteisiin, toivat haastateltavat kuitenkin esiin perinteisten kohdekäyntien tärkeyden. Suurimmalla osalla haastateltavista on työkokemusta pelastustoimesta sen verran, että he tietävät kohdekäyntien määrän vähentyneen viime vuosina. Edelleen tuotiin esiin se, että esimerkiksi Pohjanmaan pelastuslaitoksen tapauksessa on huomioitava myös muut kuin keskuspaikkakunta Vaasan kohteet. Haastateltavien käsityksen mukaan muualta kuin Vaasasta tulee pelastuslaitokselle nykyään aiempaa paremmin tietoa varsinkin suurista kohteista. Tässä yhteydessä on huomioitava myös vastaajien näkemykset yhtenäisen koulutuksen puutteesta. Konkreettisesti tämä näkyi esimerkiksi pelastustoiminnan johtamiseen käytettävän järjestelmän, Peken käyttöön liittyvien kommenttien yhteydessä. Niin paljon kuin Pekestä onkin viime vuosina puhuttu, on sen koulutus usein hyvin vähäistä. Haastateltavien vastauksista kävi ilmi, että heistä jokainen hyödynsi Pekeä toisistaan poikkeavalla tavalla. Yhtenäistä käytäntöä ei ollut.

Perehdytyksestä työelämässä keskustellaan varmasti yhtä paljon kuin sen vähyydestä tai jopa puuttumisesta. Työ tekijäänsä opettaa, sanotaan, mutta pelastustoiminnan johtajana

toimivan henkilön toimintaympäristö, vastuu ja valtuudet ovat niin laajat, että perehdytyksen merkitys korostuu. Vastausten perusteella olennaisimpia ongelmia on juuri pelastustoiminnan johtamisen perehdytyksen vähäisyys, ja tähän mielipiteeseen yhdyin henkilökohtaisesti täysin. Vastaavanlaista viestiä kuuluu valitettavasti myös muualta Suomesta. Perehdytykseksi ei mielestäni riitä se, että ensimmäisen päivystysvuoron aluksi ajellaan kaupungilla ja katsotaan auton ikkunasta, mikä kohde on missäkin. Omassa ”perehdytyksessäni” ei käyty lainkaan läpi esimerkiksi erilaisia johtamisen sähköisiä apuvälineitä. Suurin virhe oli tosin se, että sitä ei ollut johdettu eikä suunniteltu millään tavalla. Kaikkien haastateltavien vastauksista kävi ilmi heidän tarpeensa perinteisiin kohdekäynteihin mutta päivystysuransa alussa olevalle työntekijälle Pro 24:n kaltainen järjestelmä voisi hyvinkin toimia avustavana ”etäkohdekoulutuksen” työkaluna.

Olen usein törmännyt erilaisissa organisaatioissa virheelliseen käsitykseen siitä, että pelastuslaitoksen työntekijät tuntisivat paikan kuin paikan ja toimijan kuin toimijan kuten omat taskunsa. Tämä oli myös haastatelluille tuttu ilmiö. Useinkaan näin ei kuitenkaan ole. Yksi suuri syy tähän on se, että erilaisia kohteita yksinkertaisesti on paljon esimerkiksi pelastuslaitosten koon kasvettua menneisiin vuosiin verrattuna. Toinen, varmasti yhtä merkittävä syy on se, että erilaisten organisaatioiden kanssa tehdään hyvin vähän yhteistyötä. Oman kokemukseni mukaan ainakin pelastuslaitoksella arkinen työ pyörii ”omien kuvioiden” ympärillä. Vastausten perusteella erilaisia, hieman vääriäkin käsityksiä on paitsi yritysorganisaatioista, myös yksityisen turvallisuusalan sekä oman alan toimijan, tehdaspalokunnan roolista esimerkiksi tällä kyseisellä teollisuusalueella. Vastaajien mukaan yksityinen turvallisuusala on jäänyt vieraaksi muun muassa siksi, että päivystävää palomestaria ei heidän alueellaan pääsääntöisesti enää hälytetä automaattisen paloilmioittimen antamiin hälytyksiin, joiden yhteydessä vartijoihin voisi edes joskus törmätä. Yksityinen turvallisuusala on kuitenkin merkittävä Strömberg Parkin kaltaisessa kohteessa paikallistuntemuksen ja esimerkiksi avainhallinnan kannalta. Omasta kokemuksestani tiedän, että yksityisen turvallisuusalan työntekijät olisivat mielellään säännöllisesti tekemisissä pelastuslaitoksen työntekijöiden kanssa. Se, että Strömberg Parkin tehdaspalokunnan toiminta tunnetaan vain pääpiirteissään, kertoo mielestäni yleisemmin siitä, että pelastuslaitoksen päätoimiset työntekijät ovat loppujen

lopuksi hyvin vähän tekemisissä sopimuspalokuntien kanssa. Kuitenkin etukäteen toteutettu yhteistyö niiden kanssa olisi olennaista tehokkaan toiminnan mahdollistamiseksi onnettomuustilanteessa.

Kaiken kaikkiaan haastattelut olivat mielenkiintoisia ja joistain uusista näkökulmista huolimatta tukivat melko hyvin käsitystäni pelastuslaitoksen ja yritysorganisaation sisäisten toimintatapojen eroista. Merkittävämpää on mielestäni kuitenkin tunnistaa erot edellä mainittujen organisaatioiden käsityksissä toistensa osaamisesta ja käytännöistä. Kohtalaisen yleistettävä totuus lienee se, että pelastuslaitoksissa on aivan liian vähän kohdetuntemusta alueensa erilaisista kohteista ja toisaalta esimerkiksi yrityksissä on liian optimistinen käsitys pelastuslaitoksen toimintakyvystä kyseisessä kohteessa. Tuo ero on huolestuttava piirre, jonka korjaamiseen tulee panostaa. Poikkeuksiaahan toki tässäkin löytyy.

6 PÄÄTELMÄT JA KEHITYSEHDOTUKSET

Tähän lukuun olen koonnut tekemissäni haastatteluissa, Pro 24:n koulutustilaisuudessa sekä todellisissa onnettomuustilanteissa havaitsemiani asiakokonaisuuksia, jotka ovat olleet joko molempien tai vain toisen vastaajaorganisaation edustajille epäselviä. Esitän ne yksitellen otsikoituna ja samassa yhteydessä tuon esille kehitysehdotuksen perusteluineen.

Pro 24:n käyttäjät ja käyttötilanteet. Pro 24:n ollessa nykyisellä kehitystasollaan monta seikkaa on ymmärrettävästi vielä ratkaisua vailla. Yksi näistä on se, kuinka laajalle joukolle järjestelmän käyttöoikeudet jaetaan. Myös haastattelujen yhteydessä asia nousi esille.

Päivystävien palomestarien selvä näkemys on se, että erilaisiin kohteisiin tulee voida tutustua etukäteen. Myös uudenlaisten, sähköisten järjestelmien yleistymistä kannatettiin. On myös huomattava, että pelastustoimen työntekijöiksi tulee jatkuvasti nuoren sukupolven edustajia, jotka ovat tottuneita tietotekniikan käyttäjiä. Tämä varmasti edesauttaa sähköisten järjestelmien hyödyntämistä myös pelastuslaitoksen organisaatiossa.

Pro 24:n kaltaisen järjestelmän yhdeksi parhaista käyttötilanteista vastauksissa nousi palotarkastus. Järjestelmän ostavassa organisaatiossa tämä onkin huomioitava. Palotarkastuksen alussa yleensä pohditaan asioita työpöydän ääressä. Tähän tilaisuuteen Pro 24 sopii mielestäni erinomaisesti siitä syystä, että sen avulla kyseiseen kohteeseen kyetään tutustumaan nykyaikaisella ja miellyttävällä tavalla paremmin jo ennen varsinaisen tarkastuskierroksen aloittamista. Järjestelmän kautta tehtävä ennakkotutustuminen saattaa tuoda tarkastuskierrokseen myös jouhevuutta, kun osa asioista on todettu paperisten suunnitelmien sijaan näyttöruudun välityksellä.

Mielestäni Pro 24:n yksi kehitysmahdollisuus voisi olla sellainen, että järjestelmän käyttöoikeudet annettaisiin myös pelastuslaitoksen työntekijöille. Tuon joukon voisi rajata esimerkiksi siten, että käyttöoikeudet annettaisiin Strömberg Parkin kaltaisessa kohteessa.

sa kunkin rakennuksen ”omalle” palotarkastajalle. Haastatteluissa tuli esille myös hie-
man erilaisia näkemyksiä siitä, kenen laitteistolla Pro 24:ää onnettomuustilanteessa käy-
tetään. Sellainenkin ajatus esitettiin, että järjestelmää tulisi voida käyttää kohteessa val-
miiksi olevalla laitteella. Lienee kuitenkin realistisempaa olettaa pelastuslaitoksen ny-
kyaikaistavan omaa laitteistoaan.

Tehdaspalokunnan rooli. Strömberg Parkissa toimivan tehdaspalokunnan kohdalla nou-
si esille molemmissa vastaajaorganisaatioissa epäselviä asioita. Tehdaspalokunnan toi-
mintakyky ja -valmius vaikuttivat olevan joillekin vastaajille hämärän peitossa.

Se, että tehdaspalokunnan toiminta on pelastuslaitoksessa huonosti tunnettua, ei tule
minulle yllätyksenä. Kuten aiemmin totesin, pelastuslaitoksen päätoimiset työntekijät
ovat mielestäni aivan liian vähän tekemisissä alueellaan toimivien sopimuspalokuntien
kanssa tunteakseen niiden hyödynnettävyyden. Tämä on yleensä tiedossa sekä pelastus-
laitoksella että sopimuspalokunnissa. Toinen huomattava seikka on se, että tehdaspalo-
kunnan olemassaolo ja toiminta ovat usein myös tavallisille kansalaisille vieraita asioita.
Pro 24:n kautta voitaisiin helposti levittää tietoa tehdaspalokunnan roolista, toiminta-
valmiudesta ja osaamisesta oman työpaikan toiminta-alueella. Haastatteluissa nousi
esiin epätietoisuus siitä, minkälaisella sopimuksella tehdaspalokunnan sammutusmiehet
pelastustoimintaan osallistuvat. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että he osallistuvat häly-
tystehtäviin myös vapaa-ajallaan, osa oli päinvastaista mieltä. Tämä on mielestäni asia,
joka tulee olla kaikilla osapuolilla selvillä, koska se vaikuttaa osaltaan myös siihen, mitä
toimenpiteitä, kenen toimesta ja kuinka kauan alueella joudutaan tekemään ennen ulko-
puolisen avun saapumista.

Pro 24:ää voitaisiin mielestäni kehittää siten, että sen käyttöoikeudet annettaisiin teh-
daspalokunnan jäsenille ja tehdaspalokunnan käyttämään pelastusajoneuvoon hankittai-
siin tietokone, jonka kautta pääsisi aina kirjautumaan järjestelmään. Tuon hankinnan
tekijään tai kustannuksiin en ota kantaa. Näin ollen pelastuslaitoksen apuna olisivat ny-
kyistä useammin jo tilanteen alussa ajantasaiset dokumentit asiantuntevan henkilön li-
säksi. Tehdaspalokunnan ominaisuuksista voisi myös kertoa nykyistä tarkemmin. Mikä-
li järjestelmän käyttöoikeudet olisivat pelastuslaitoksen työntekijöillä, pääsisi kukin

tarkastelemaan järjestelmään syötettyjä tehdaspalokunnan ajantasaisia tietoja oman palotarkastuskohteensa kautta.

Yksityisen turvallisuusalan rooli. Yksityisestä turvallisuusalasta pelastuslaitoksen vastaajilla ei ollut juuri minkäänlaista näkemystä. Kokemustakaan ei ollut merkittävästi kertynyt. MM-rakennuksen Hepomäki oli sen sijaan paremmin selvillä vartijoiden toiminnasta.

Oman kokemukseni mukaan yksityisen turvallisuusalan toiminta yhteiskunnassa on nykyään hyvin monimuotoista, laaja-alaista ja kasvavaa. Siitä syystä onkin outoa, että pelastuslaitoksen työntekijät ovat sen kanssa tekemisissä käytännössä vain hälytystilanteiden yhteydessä, jos silloinkaan.

Strömberg Parkin kohdalla yksityisen turvallisuusalan rooli on mielestäni huomionarvoinen, koska alue on niin suuri ja siellä on paljon erilaisia kohteita. Aiemmin työssäni todettu kohdekäyntien puute aiheuttaa sen, että aluetuntemusta pelastuslaitoksella on vähän. Yksityisen turvallisuusalan työntekijät puolestaan kiertävät alueella säännöllisesti, tuntevat eri rakennuksissa olevat riskit ja käyttävät esimerkiksi valvontakameroita, joita voisi hyödyntää nykyistä paremmin pelastustoiminnan yhteydessä. Alueen avainhallinta on myös kokonaisuus, joka tulee usein esille kiireettömien tehtävien yhteydessä.

Aiemmasta työkokemuksestani tiedän, että yksityisen turvallisuusalan työntekijät tekisivät mielellään enemmän yhteistyötä pelastuslaitoksen kanssa oman toimintansa helpottamiseksi. Pro 24:ää voitaisiinkin kehittää siten, että siitä löytyisi nykyistä enemmän tietoa yksityisen turvallisuusalan toiminnasta, velvollisuuksista ja oikeuksista Strömberg Parkin alueella, salassapitosäännösten puitteissa luonnollisesti. Näin pelastuslaitoksen työntekijät voisivat tutustua heidän toimintaansa jo etukäteen ja onnettomuustilanteessa toimiminen helpottuisi yhteistyön nopeutuessa.

Tiedottaminen muualla tapahtuvasta onnettomuudesta. Tämän aiheen otin esille, koska keskusteluissa Protectin kanssa huomio kiinnittyi myös tilanteeseen, jossa onnettomuus

tapahtuu muualla kuin esimerkiksi MM-rakennuksessa. Vastaajista suurimmalla osalla oli hataria arvioita siitä, millaisia riskejä MM-rakennuksen lähialueella on. Vastaukset keskittyivät käytännössä tehdasalueen ohi kulkeviin Vaasa-Seinäjoki-junarataan ja Yhdystiehen, joita pitkin kuljetetaan muun muassa kemikaaleja. Kemikaalien määristä ja laadusta vastaajilla oli toisistaan poikkeavia arvioita, ei siis faktatietoa. Myöskään siitä ei ollut yhtenäistä käsitystä, mistä edellä mainitut tiedot voisi saada.

Lähialueella olevien riskien lisäksi tiedustelin tässä yhteydessä vastaajilta käsitystä erilaisista hälyttämistä tai varoittamismuodoista, joita pelastuslaitos voi hyödyntää onnettomuuden yhteydessä. Se, missä esimerkiksi väestöhälyttimet sijaitsevat, oli hyvin tiedossa. Samoin ymmärrettiin niiden rajallinen kuuluvuus tehtaan kaltaisessa työpaikassa. Pelastuslaitoksen vastaajilla ei ollut mielestäni täysin varmaa eikä yhtenäistä käsitystä siitä, miten väestöhälytintä käytännössä käynnistetään. Tämä johtuu koulutuksen puutteesta mutta ennen kaikkea siitä, että väestöhälyttimen käyttämistä vaativia tilanteita ei ole ollut Pohjanmaan pelastuslaitoksen alueella ainakaan lähimenneisyydessä.

Mielestäni erilaisista väestön hälyttämistä tai varoittamismuodoista voisi kertoa Pro 24:ssä vielä nykyistäkin tarkemmin. Esimerkiksi sitä tulisi tarkentaa, että väestöhälyttimen ääni ei välttämättä kuulu tehtaaseen asti. Tämän takia tulisi tarkentaa myös viranomaisten käytössä olevien muiden keinojen olemassaoloa ja merkitystä. Viime aikojen uutisoinnista voi päätellä, että uudet viestintäkeinot eivät ole viranomaisille täysin selviä, saati sitten kansalaisille. Tässä Pro 24 olisi oiva apuväline tiedon levittämiseen.

Tiedottaminen omassa organisaatiossa tapahtuvasta onnettomuudesta. Tiedottaminen on alalla kuin alalla päivän sana, ja tässäkin työssä se nousi esiin molemmissa vastaajaorganisaatioissa. Pelastustoiminnan johtajana työskentelevät henkilöt tietävät varmasti nykymedian innokkuuden viranomaisten antamia lausuntoja kohtaan. Myös se tunnetaan, että mikäli viranomaisella ei anna tietoa, median edustajat kaivavat tiedon jostain muualta. Tiedottamisen merkitys nousi esiin etenkin pelastuslaitoksen vastaajien kommentteissa.

Monelle pelastustoimea tuntemattomalle henkilölle tulee yleensä yllätyksenä se, että media saa tiedon tietyistä onnettomuustilanteista samanaikaisesti pelastuslaitoksen kanssa. Pelastuslaitoksilla ja medialla on jo pitkään ollut käytössä kirjoittamaton sääntö, jonka mukaan pelastustoiminnan johtajalle annetaan noin 20–30 minuuttia työrauhaa, ennen kuin häneltä ryhdytään tiedustelevaan onnettomuuden yksityiskohtia. Toisinaan tuo sääntö toimii, toisinaan se ei toimi lainkaan. Kuten edellä totesin, media kaivaa tiedon jostain tai joltain, mikäli viranomainen ei sitä anna. Tämä on syytä huomioida myös yritysorganisaatioissa siten, että media saa tiedot vain niiden antamiseen oikeutetulta henkilöltä.

Haastatteluissa kävi ilmi myös se, että vaikka ABB:n yksiköiden tiedottamisen käytännöt on kuvattu niiden omissa suunnitelmissa, onnettomuustilanteen aikainen käytännön toiminta ei välttämättä ole kaikille selvää. Tähän johtaa kokemuksen puute ja se, että esimerkiksi MM-rakennuksen kaltaisessa suuressa työpaikassa työntekijöitä on paljon ja he voivat olla sijoittuneena hyvinkin laajalle alueelle.

Mielestäni tiedottaminen on yksi tärkeimmistä Pro 24:n kehittämiskohteista. Median toimintatavat tietäen on äärettömän tärkeää, että yrityksessä on kuvattu selkeästi tiedottamisen käytännöt. Myös pelastuslaitoksen työntekijöiden selvä toive on, että onnettomuuden kohdanneen organisaation tiedottaminen on etukäteen mietitty. Käytännössä kehittämisen tulee kohdistua mielestäni ruohonjuuritason toimintaan, jolloin kaikille on selvää, kuka antaa lausunnot esimerkiksi aamuyön hiljaisuudessa tapahtuvasta onnettomuudesta. Lisäksi on syytä miettiä tiedottamiseen liittyvät varajärjestelyt.

Työvuorossa oleva toimenpiteisiin oikeutettu työntekijä / oikeutetut työntekijät. Tämä kysymys oli osoitettu Hepomäelle mutta sen merkitys tuli selvästi esiin myös pelastuslaitoksen edustajien haastatteluissa. Asian merkitys korostui entisestään Hepomäen vastausten perusteella.

Pelastuslaitoksen näkökulmasta asia on mielestäni hyvin yksiselitteinen. Haastatteluista saatujen vastausten ja omien kokemusteni perusteella asiantuntijan saaminen onnettomuuspaikalle on yksi tärkeimmistä pelastustoiminnan onnistumiseen vaikuttavista yksit-

täisistä tekijöistä. Tässäkin työssä on useasti tuotu esille se, että pelastuslaitoksella ei kaikissa tapauksissa ole niin paljon asiantuntemusta vaikkapa suurista teollisuuskohteista, että niissä osattaisiin tehdä turvallisia ja järkeviä päätöksiä. Tämän vuoksi onnettomuuden yhteydessä tehtävät päätökset saattavat olla kohtalokkaita niin pelastuslaitoksen työntekijöille kuin kohteelle itselleenkin. Haastatelluilla ei tosin ollut omakohtaista kokemusta siitä, että puutteellisilla tiedoilla tehdyillä päätöksillä olisi aiheutettu suurempaa tuhoa kuin oli tarkoituskaan. Tämä mahdollisuus kuitenkin tiedostettiin.

Hepomäen vastausten perusteella MM-rakennuksessa työskentelevillä henkilöillä on selvillä yksittäisten toimenpiteiden suorittaminen onnettomuuden tapahtuessa. Hänen mukaansa saattaa kuitenkin olla niin, että suuret kokonaisuudet ja esimerkiksi johtovastuut eivät ole kaikille selvillä. Tämä korostuu, mikäli pelastuslaitoksen työntekijä ei selvästi määrää, mitä tehdään ja miten. Yksi syy tähän on MM-rakennuksen suuri koko ja suuri työntekijämäärä myös ilta- ja yöaikana.

Mielestäni MM-rakennuksen (tai minkä tahansa Pro 24:ää käyttävän organisaation) sisäiset johtovastuut olisi syytä määrittää mahdollisimman tarkasti Pro 24:ssä. Järjestelmän rakenne antaa siihen mielestäni mahdollisuuden. Näin työvuorossa olevalla henkilökunnalla olisi aina tiedossa henkilö, jolla on valtuudet käynnistää yksikössään toimenpiteet, esimerkiksi edellisessä kohdassa mainittuun tiedottamiseen liittyen. Tämä korostuu silloin, kun tiedottamisesta tai ylipäätään johtamistoimenpiteistä normaalisti vastaavat henkilöt ovat jostain syystä tavoittamattomissa, vaikkapa vuosilomalla. Samassa yhteydessä olisi mielestäni korostettava sitä, että pelastuslaitoksen työntekijät aidosti tarvitsevat ja haluavat asiantuntija-apua. Kansanomaisesti sanottuna asiantuntija ei saisikaan olla metriä kauempana pelastustoiminnan johtajasta.

Yhtenäinen käsitys alueen rakennusten pelastus- ja sammutuskalustosta. Strömberg Parkissa on useita rakennuksia, joissa sijaitsee useita erilaisia toimijoita. Kaikilla niistä on jonkinlaista pelastus- ja sammutuskalustoa mutta vastausten perusteella tieto eri rakennusten kalustosta on hatarahkoa. Tässä olisi mielestäni yksi oiva kehittämiskohde ja parannus paperisiin pelastussuunnitelmiin verrattuna.

Pelastuslaitoksella haastatelluista lähes kaikilla on ”oma” palotarkastuskohde Strömberg Parkin alueella, toisilla useampiakin. Tämän seurauksena jokaisella on käsitys itselleen tuttujen rakennusten kalustosta. Muiden rakennusten kalusto on kuitenkin useimmalle jäänyt vieraaksi. Pelastuslaitos toki suorittaa toimenpiteensä pääsääntöisesti omalla kalustollaan mutta kenties olisi syytä pohtia asiaa hieman laajemman onnettomuuden, esimerkiksi suuren vesivahingon kannalta. Tuolloin tulee tarpeelliseksi kerätä paikalle kaikki saatavilla oleva kalusto. Tähän seikkaan liittyvän huomion tein kahden vahingontorjuntatehtävän yhteydessä, jolloin toiminta oli omasta mielestäni hieman sekavaa. Ensimmäisellä kerralla toimintaa johti ja koordinoi pelastuslaitoksen henkilöstö, jälkimmäisellä kerralla puolestaan tehdaspalokunnan henkilöstö. Kummallakaan kerralla ei ollut selvillä, mistä vahingontorjuntatehtävään tarvittavaa erikoiskalustoa saadaan lisää. Oman käsitykseni mukaan on myös niin, että henkilöstön vaihtuvuus tai liikkuvuus Strömberg Parkin eri rakennusten välillä on vähäistä. Siksi tuon tiedon saaminen esimerkiksi Pro 24:stä olisi ollut tärkeää rakennuksessa olleiden kalliiden tuotantolaitteiden suojelemiseksi. Ylipäätään tieto erityissuojeltavista koneista ja laitteista nostettiin haastatteluissa usein esiin.

Mielestäni Pro 24:ään olisi hyvä tehdä jonkinlainen listaus koko Strömberg Parkin alueella olevasta pelastus- ja sammutuskalustosta. Listauksen yhteydessä tuotaisiin esiin kaluston sijainti, käyttötarkoitus, käyttöön saamisen mahdollisuudet eri aikoina, yhteyshenkilöt jne. Mikäli järjestelmän käyttäjätunnukset olisivat aiemmin ehdottamani mukaisesti myös pelastuslaitoksella ja tehdaspalokunnan pelastusajoneuvossa, pystyisivät pelastustoiminnan johtaja ja muut pelastustoimintaan osallistuvat hyödyntämään teollisuusalueella olevaa erikoiskalustoa ja näiden käytön osaavaa henkilökuntaa paremmin ja nopeammin. Koska pelastustoimessa on lainsäädännön muutoksen myötä kiinnitetty tarkempaa huomiota pelastustoiminnan lopettamiseen sekä jälkiraivaukseen ja -vartiointiin (Pelastuslaki 379/2011, 34 § ja 40 §), olisi myös Pro 24:ssä syytä huomioida tämä. Mielestäni Pro 24:ssä tulisi tuoda esille se tapa, miten pelastustoiminta päätetään, mistä lähtien ja miksi jälkiraivaus- ja jälkivartiointivastuu kohteesta siirtyvät pois pelastuslaitokselta ja kenelle vastuu siirretään. Voiko esimerkiksi vartiointiliikettä hyödyntää tässä yhteydessä?

Turvallisuustekniikan käyttäjät ja ohjaukset. Haastatteluissa kävi ilmi myös turvallisuustekniikkaan liittyviä epäselviä asioita. Esimerkiksi yksityisen turvallisuusalan rooli, alueella kulkeminen toimistoajan ulkopuolella sekä paloilmoitinautomaatin erilaiset ohjaukset eivät olleet vastaajille täysin selviä kokonaisuuksia.

Vastausten perusteella ei ole täysin selvää se, millä tavalla alueen rakennuksissa saa esimerkiksi portteja tai ovia auki. Pelastuslaitoksen vastaajilla ei ollut tarkkaa käsitystä siitä, miten ja missä vartiointia Strömberg Parkissa hoidetaan. Tämä olisi kuitenkin oleellinen tieto pelastuslaitokselle, jotta ei aiheuteta tarpeettomia materiaalivahinkoja esimerkiksi kulkemisen mahdollistamiseksi. Vastajaorganisaatioissa oli myös toisistaan poikkeavia käsityksiä siitä, miten Strömberg Parkin alueella ylipäätään pääsee kulkemaan tavallisen toimistoajan ulkopuolella. Alueen läpi kulkeva päätie kuuluu ainakin oman käsitykseni mukaan Vaasan yleiseen katuverkkoon, joka puolestaan aiheuttaa alueen porttien käyttöön omat ominaisuutensa.

Hepomäkeä haastatellessani hän kertoi, että ei ole täysin selvillä MM-rakennuksen paloilmoitinautomaatin toimiessaan mahdollisesti ohjaamista muista turvallisuuteen liittyvistä toiminnoista. Myöskään ”rivityöntekijöiden” keskuudessa tällaista tietoa ei välttämättä ole. Lisäksi usein toimintaohjeissa esiin tuodun ilmaston hätäkatkaisun todelliset vaikutukset tulisi selvittää.

Mielestäni Pro 24:ää voitaisiin näiden vastausten perusteella kehittää siten, että siihen lisättäisiin selostukset edellä mainituista kokonaisuuksista. Yksityisen turvallisuusalan kuvaus voisi olla hieman nykyistä tarkempi. Olisi hyvä, jos esimerkiksi vartijoiden suorittamat käytännön toimenpiteet, velvollisuudet ja oikeudet erilaisissa tilanteissa kerrottaisiin tarkemmin. Teollisuusalueen porttien käyttö tulisi ehdottomasti olla kaikilla osapuolilla selvillä, toisin kuin nyt vaikutti olevan. Omat käytännön kokemukseni alueella kulkemisesta myös olivat päinvastaisia vastauksiin verrattuna. Myös paloilmoitinautomaatin mahdolliset kytkennät muihin turvallisuuteen vaikuttaviin laitteisiin tulisi kuvata selkeästi. Näillä muutoksilla pystyttäisiin vaikuttamaan rakennuksessa kulloinkin työskentelevien henkilöiden ja myös muiden osapuolten käsityksiin omien toimenpiteiden

merkityksestä. Lisäksi omatoimisten pelastus- ja sammutustoimenpiteiden suorittamiseen vaadittava aika tulisi näin kaikille paremmin tietoon.

”Rivityöntekijöiden” huomioiminen järjestelmän käyttäjäystävällisyydessä. Tähän liittyvän huomion tein kaikkia vastaajia kuunnellessani mutta korostuneimmin se tuli esille SO-rakennuksen koulutustilaisuuden yhteydessä. Saman huomion olen tehnyt työelämässä tekemiäni palotarkastusten yhteydessä.

Koulutustilaisuudessa havaitsin, että vaikka Pro 24:ää esitelleet henkilöt tekivät kaikkensa hyvän tuotteen perinpohjaiseksi esittelemiseksi, olivat kuuntelijoiden kommentit kuitenkin hyvin arkipäiväisiä. Tämä osoittaa mielestäni sen, että suurella osalla erilaisien työpaikkojen henkilöstöstä ei ole lainkaan tai heillä on hyvin vähän kokemusta onnettomuustilanteista, niiden harjoittelemisesta ja pelastussuunnitelmien käytännön merkityksestä. Näin vaikuttaa olevan vaikka viime vuosina on menty reippain askelin eteenpäin työpaikkojen turvallisuuskoulutuksissa.

Tilaisuudessa esitetyt kysymykset eivät koskeneet niinkään Pro 24:n ominaisuuksia vaan enemmänkin onnettomuustilanteessa suoritettavia käytännön toimenpiteitä ja niiden näkymistä järjestelmässä. Kysyjille oli epäselvää tiettyjen toimenpiteiden tarkoitus ja suoritustapa. Esiin nousivat vahvasti myös johtamis- ja vastuukysymykset. Kuka on oikeutettu ja velvoitettu tekemään mitään ja kuka on vastuussa toimenpiteistä tai niiden aiheuttamista vahingoista? Lisäksi kaivattiin harjoittelua paperilla esitettyjen asioiden tueksi. Edelleen tuotiin esiin se, että vaikka sähköiset järjestelmät yleistyvät ja niitä pidetään hyvinä, ei pelastussuunnitelmien paperiversioita tule unohtaa. Kaikki eivät kuitenkaan käytä sähköisiä järjestelmiä ajatellulla tavalla. On myös muistettava sähköisten järjestelmien haavoittuvuus esimerkiksi sähkökatkojen aikana.

Mielestäni Pro 24:n jatkokehityksessä on huomioitava erilaiset käyttäjätyypit huolellisesti. Nythän käyttäjätunnuksien laajuus esimerkiksi ABB:n yksiköissä riippuu käyttäjän asemasta organisaatiossaan. Jatkossa on hyvä huomioida, että suurin osa järjestelmän käyttäjistä on luultavasti niitä, joille konkreettisten toimenpideohjeiden hallitseminen on tärkeintä. Järjestelmä olisikin pidettävä sellaisena, että siitä on karsittu mahdoli-

simman paljon ylimääräistä, pelastussuunnitelmaan kuulumatonta materiaalia pois käyttäjäystävällisyyden parantamiseksi.

Sisäisen ja ulkoisen pelastussuunnitelman kytkeytyminen toisiinsa. Tarkoitukseni oli myös tarkastella sisäisen ja ulkoisen pelastussuunnitelman kytkeytymistä toisiinsa. Löysin ulkoisen pelastussuunnitelman sisältövaatimuksista joitain asioita, joita voisi kuvata joko kokonaan uutena asiana tai nykyistä tarkemmin myös MM-rakennuksen sisäisessä pelastussuunnitelmassa. Uusina kokonaisuuksina Pro 24:ssä voitaisiin mielestäni käsitellä seuraavat asiat: sammutusvesien talteenotto, tukiorganisaatiot erilaisissa onnettomuustilanteissa sekä alueelta löytyvät tilat, jotka soveltuvat suuremman tilanteen johtokeskus-tyyppiseen käyttöön. Nykyistä tarkemmin olisi mielestäni syytä huomioida onnettomuuksien vaikutukset alueen ulkopuolelle sekä alueen lähellä olevat tärkeät toiminnot ja toisaalta alueen ulkopuolella tapahtuvat onnettomuudet. Alueen ulkopuolisiin onnettomuuksiin liittyen myös haastatteluiden yhteydessä nostettiin esiin käytännön harjoittelu esimerkiksi sisälle suojautumista vaativia tilanteita varten. Pro 24:n kautta olisi niin ikään hyvä tuoda järjestelmän käyttäjille tietoa automaattisen paloilmioittimen erheellisten hälytysten aiheuttamista toimenpiteistä ja niiden vähentämiseen tähtäävästä toiminnasta. Poikkeusoloja ja väestönsuojia koskevaa, jo olemassa olevaa osuutta voisi myös tarkentaa.

7 POHDINTA

7.1 Pohdintaa opinnäytetyön varsinaisesta sisällöstä

Minulle on kertynyt työkokemusta pelastustoimen palveluksessa noin 3,5 vuotta, jonka lisäksi olen toiminut sopimuspalokunnassa yli 14 vuotta. Työtehtäviini pelastuslaitoksella kuuluivat sekä pelastustoimintaan että onnettomuuksien ehkäisyyn liittyvät tehtävät. Sopimuspalokuntatoiminta omassa tapauksessani puolestaan sisältää käytännössä vain pelastustoimintaan kuuluvia tehtäviä. Tiettyjä ennakkokäsityksiä oli siis ehtinyt kertyä opinnäytetyöni aiheeseen liittyen. Silti, tai juuri siksi, voin sanoa, että opinnäytetyöni aihe oli mielestäni hyvin mielenkiintoinen. Aihetta oli kiinnostavaa pohtia ja tutkia, vaikka varsinaisesta prosessista muodostui melko hankala.

Työni tavoitteena oli tuoda Pro 24:n jatkokehittämiseen kehitysehdotuksia pelastustoiminnan johtamiseen ja jatkuvuudenhallintaan liittyen. Tekemäni haastattelut antoivat hyviä ideoita mutta ne painoutuivat lähinnä pelastustoiminnan johtamiseen. Rehillisesti on sanottava, että jatkuvuudenhallinnan osuus, varsinkin prosessin alussa esiin tuotu ulkoisen ja sisäisen pelastussuunnitelman linkittyminen, jäi hyvin vähäiseksi. Siinä mielessä tavoitteeni ei toteutunut. Sain kuitenkin selvitettyä monia pelastustoiminnan johtamista helpottavia asioita, jotka mielestäni on syytä huomioida järjestelmän jatkokehityksessä. Vaikka näin ei tapahtuisikaan, antoi tämän työn varsinainen sisältö minulle joka tapauksessa hyödyllistä ajateltavaa työelämää varten. Uskon pystyväni jatkossa järkevämpään pelastustoiminnan johtamiseen opinnäytetyöni ansiosta. Henkilökohtaisena, työn sisältöön liittyvänä tavoitteenani oli käydä läpi pelastustoimen lainsäädäntöä, kirjallisia ohjeita ja asiakirjoja painopisteen ollessa pelastustoiminnan johtamisen ohjeissa. Tämä tavoite toteutui. Olen opinnäytetyötä tehdessäni tutustunut lähinnä Internetistä löytyviin dokumentteihin. Joitakin niistä en ollut aiemmin soveltanut, joten luottavaksi tuli myös uutta materiaalia, jota voin myöhemmin työelämässä hyödyntää.

MM-rakennuksen sisäinen pelastussuunnitelma on tehty Pro 24:ään pelastuslain (379/2011, 15 §) ja valtioneuvoston asetuksen pelastustoimesta (407/2011, 2 §) sisältövaatimusten mukaan. Olin tutustunut ennen suorittamiani haastatteluja ulkoisen pelas-

tussuunnitelman konkreettisiin sisältövaatimuksiin, jotka löytyvät Sisäasiainministeriön asetuksesta erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisesta pelastussuunnitelmasta (406/2011, 4 §) ja julkaisusta Ulkoisen pelastussuunnitelman laatiminen (18/2012, 9). Oli mielenkiintoista havaita, että vaikka en maininnut haastateltaville kyseisistä dokumenteista, heidän vastauksensa mukailivat asioita, joita ulkoisessa pelastussuunnitelmassa on käsiteltävä. Näin ollen Pro 24:ään pystytään mielestäni lisäämään asioita, jotka ovat lähtöisin ulkoisesta pelastussuunnitelmasta mutta hyödyttävät myös sisäisen pelastussuunnitelman käyttöä.

Kevään ja kesän 2014 aikana osallistuin paikallisen sopimuspalokunnan riveissä muutamaaan hälytystehtävään, jotka antoivat lisää pohtimisen aihetta opinnäytetyöhön liittyen. Osa näistä tehtävistä osui sattumalta nimenomaan Strömberg Parkiin, jossa opinnäytetyöni kohderakennus sijaitsee. Tehtävät olivat luonteeltaan sellaisia, joiden yhteydessä pelastustoiminnan johtamisen ja onnettomuuskohteen jatkuvuudenhallinnan tehostaminen nousivat esiin. Toimin itse noissa tilanteissa miehistötehtävissä mutta pohdiskelin vesi-imuria käyttäessäni asioita tilanteen johtajan kannalta. Mieleeni tulivat tekemissäni haastatteluissa esiin nousseet asiat. Huomasin, että saamani vastaukset eivät olleet kovin kaukaa haettuja. Mielestäni saatujen vastausten perusteella Pro 24:ää pystytäänkin kehittämään siten, että onnettomuustilanteiden hoitaminen esimerkiksi eri vuorokaudenaikoina tehostuu.

Pro 24:ään tutustuessani vakuutuin sen ajankohtaisuudesta ja erinomaisesta hyödynnettävyydestä. Sen ehdottomia valtteja ovat nykyaikaisuus, helppous ja ennen kaikkea nopeus. Järjestelmän merkitys korostuu tilanteessa, jossa pelastustoimintaa johtaa henkilö, joka ei normaalisti toimi pelastustoiminnan johtajana ja näin ollen tarvitsee enemmän tietoa päätöstensä tueksi. Omien havaintojeni mukaan pelastussuunnitelmat on usein koettu hankaliksi, väkisin tehtäviksi dokumenteiksi. Pro 24:n kaltainen järjestelmä uskoakseni poistaa tuon mielikuvan. Työni yhteydessä havaitsin useaan kertaan sen, että pelastuslaitoksen ja yritysorganisaation ajatusmaailmat ovat kohtuullisen kaukana toisistaan. Yhteistyön vähäisyyden vuoksi osapuolilla on toisistaan vääranlaisia ennakkokäsityksiä. Toisaalta näyttää myös siltä, että yrityksillä ei ole keskenäänkään kovin mitattavaa turvallisuuteen liittyvää yhteistyötä. Tämä luultavasti johtuu yritysten salassapi-

toon ja kilpailuasetelmaan liittyvistä yksityiskohdista. Kuitenkin kaikkien etua palvelisivat tietyt yhteiset toimintamallit onnettomuuden tapahtuessa. Opin myös sen, että loppujen lopuksi yritysmaailmassa vain raha ratkaisee. Tästäkin näkökulmasta katsoen uskon Pro 24:n menestyvän markkinoilla koska sen avulla pystytään tehostamaan toimintaa.

Opinnäytetyötä työstäessäni, pelastustehtäviin osallistuessani ja niitä seurattessani yksi asia pyöri jatkuvasti mielessäni. Suunnittelun ja todellisen maailman ero on mielestäni kovin suuri, ja se myös näkyy onnettomuustilanteissa, joskus räikeästi. Lainsäädäntö edellyttää pelastuslaitoksilta ja muilta organisaatioilta erilaisia suunnitelmia ja etukäteisvalmisteluja monenlaisiin tilanteisiin. Usein on kuitenkin niin, että tositilanteessa suunnitelmat unohtuvat ja kukin yrittää vain suoriutua tehtävistään parhaan kykensä mukaan. On vaikea sanoa, onko kyse inhimillisestä toimintatavasta vai ovatko syynä juuri hankalasti käytettävät dokumentit. Ulkoisiin pelastussuunnitelmiin liittyvän harjoitteluelvoitteen soveltaminen myös pienemmissä kohteissa auttaisi muistamaan suunnitelmien olemassa olon tositilanteessa. Hieman kärjistäen ja provosoiden voi kuitenkin kysyä, onko pakko suunnitella, kun vain hyvin harva organisaatio oikeasti hyödyntää suunnitelmien sisältöjä?

7.2 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista

Muistan elävästi koulutuksemme alussa syksyllä 2008 järjestetyt palopäällystön koulutusohjelman esittelytunnit. Jo tuolloin mielessäni kävi huoli siitä, saanko koskaan opinnäytetyötä tehtyä. Tutkimustyö, pohtiminen ja kirjoittaminen eivät yksinkertaisesti sopineet siihen mielikuvaan, jonka vuoksi aikanaan pelastustoimen palvelukseen hakeuduin. Joku irvileuka voisi kysyä, miksi hain palopäällystökoulutukseen, ja on toki kysynytkin, koska olin tietoinen tutkinnon rakenteesta ja sisällöstä. No, sen pohdinnan jätän tämän työn ulkopuolelle ja iloitsen siitä, että viimeinenkin tutkintoon kuuluva kirjallinen työni on valmistunut.

Opinnäytetyöprosessini suurin epäonnistuminen oli kelvoton aikataulu ja sen kelvoton noudattaminen. Huolimatta Pelastusopiston opettajien useista muistutuksista liittyen opinnäytetyön aloittamisajankohtaan sekä tekemiseen vaadittavasta ajasta aloitin sen työstämisen loppujen lopuksi liian myöhään ja varasin siihen liian vähän aikaa. Aikaa työn tekemiseen oli alun perin opinnäytetyösopimuksen allekirjoittamisesta lukien noin vuosi. Aikaa sain hieman lisää, kun osallistuminen osaltani viimeiseen opinnäytetyöseminaariin huhtikuussa 2014 ei onnistunut. Se oli jälkepäin ajatellen hyvä asia. Tuo viivästyminen ei kuitenkaan muuta sitä tosiasiaa, että omalla kohdallani toteutuu lähes poikkeuksetta sanonta ”pakko on paras motivaattori”. Kun motivaatio kirjallisia töitä kohtaan on vähäinen eikä minkäänlaista pakkoa tehdä opinnäytetyötä ole ollut, työn viivästyminen oli vääjäämätön lopputulos. Opiskeluoikeuden loppumisen hämöttäminen olikin minulle ainoa tapa saada opinnäytetyö tehdyksi.

Olisin kokenut opinnäytetyöni sisällöltään huomattavasti laadukkaammaksi aloittamalla sen tekemisen jo silloin, kun opettajat kehottivat niin tekemään. Näin toimimalla työskentely olisi ollut helpompaa lähiopetusvaiheen läheisyyden takia. Opinnäytetyön ja lähiopetusvaiheen etäännyminen toisistaan aiheutti jo valmiiksi vähäisen motivaation täydellisen katoamisen. Opinnäytetyötä olisi saanut laajennettua myös tutustumalla tarkemmin muihin Pro 24:n kaltaisiin järjestelmiin ja ulkomaisiin lähteisiin. Toisaalta koin asian siten, että pelkästään yhden järjestelmän tutkiminen ja siitä kirjoittaminen oli riittävän työlästä. Siihen nähden olen suoritukseni tyytyväinen.

Itse opinnäytetyöprosessi ei tuonut minulle juuri mitään sellaista uutta osaamista, jota en olisi aiemmilla Pelastusopiston opintojaksoilla jo saanut. Tämä ei johdu opinnäytetyöhön käyttämästäni resursseista. Oman motivaationi, osaamiseni ja kiinnostuksen kohteeni tuntien olisin kokenut asian samoin, vaikka olisin käyttänyt opinnäytetyöhön huomattavasti pitemmän ajan ja enemmän energiaa. Valitettavasti on niin, että joistakin opinnäytetyön positiivisista puolista huolimatta koin sen pääasiallisesti väkisin tehtävänä ”pakkopullana”. Opinnäytetyön tekemisestä muodostui kaiken kaikkiaan tuskastuttava prosessi. Tämän vuoksi pyrin saamaan työn kirjallisesta osuudesta mahdollisimman yksinkertaisen ja itseäni hyödyttävän. Tavoitteenani oli myös saada työstä itseni näköinen tuomalla julki henkilökohtaisia mielipiteitäni, siksi esimerkiksi viittausten määrä

tekstissä on vähäinen. Nämä tavoitteet mielestäni myös toteutuivat. Työkokemukseni pelastustoimessa on osoittanut selvästi sen, että kirjallista osaamista tarvitaan ja sen laatuun on muun muassa Pelastusopiston koulutusohjelmissa ehdottomasti panostettava. Palopäälystön koulutusohjelmassa laaditaan kuitenkin niin paljon erilaisia dokumentteja ja oppimistehtävinä, että opinnäytetyöprosessilla ei mielestäni saavuteta tekstin tuottamisen tai tiedonhaun saralla mitään uutta. Ainakin henkilökohtaisesti opin tuntemaan omat vahvuuteni, heikkouteni ja osaamisalueeni hyvin selvästi jo aiemmin suoritettujen opintojaksojen aikana.

LÄHTEET

Haastattelut

Turvallisuusasiantuntija Kari-Matti Hepomäki, ABB Oy Motors & Generators Vaasa, haastattelu 3.4.2014

Asemamestari Jukka Ura, Pohjanmaan pelastuslaitos, haastattelu 6.4.2014

Palomestari Ismo Ojala, Pohjanmaan pelastuslaitos, haastattelu 8.4.2014

Palomestari Ari Rinta-Jaskari, Pohjanmaan pelastuslaitos, haastattelu 8.4.2014

Palomestari Riikka Oravainen, Pohjanmaan pelastuslaitos, haastattelu 9.4.2014

Palomestari Dan Gref, Pohjanmaan pelastuslaitos, haastattelu 9.4.2014

Muut

Huoltovarmuuskeskus. www-dokumentti. <http://www.huoltovarmuus.fi/tietoa-huoltovarmuudesta/jatkuvuudenhallinta/>. 21.4.2014.

Omatoimisen varautumisen auditointimanuaali, 1. painos.

Pelastuslaki (379/2011)

Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje. SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 21/2012

Pelastustoimi. www-dokumentti.

<http://www.pelastustoimi.fi/pelastustoimi/pelastuslaitokset>. 5.8.2014.

Pelastustoimi. www-dokumentti.

<http://www.pelastustoimi.fi/pelastustoimi/pelastustoiminta>. 30.7.2014.

Pelastustoiminnan käsitteitä. Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston julkaisu 1/2013

protect.fi. www-dokumentti.

<http://www.protect.fi/Protect.aspx?id=1022&p1=1003&p2=1022>. 16.7.2014.

qr-koodit.fi. www-dokumentti. <http://www.qr-koodit.fi/qr-koodi>. 21.4.2014.

Sisäasiainministeriön asetus erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisesta pelastussuunnitelmasta (406/2011)

Sisäasiainministeriön asetus erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisesta pelastussuunnitelmasta annetun sisäasiainministeriön asetuksen muuttamisesta (228/2013)

Sisäasiainministeriön ohje väestön varoittamiseen käytettävistä äänimerkeistä (SM-2013-898)

Strömberg Parkin MM-rakennuksen tiedot Pro 24-järjestelmässä

Suomen Palopäälystöliitto. www-dokumentti.

http://www.sppl.fi/files/1893/Veneskari_KEJO_lyhenteet.pdf. 22.4.2014.

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto Ry. www-dokumentti. <http://www.sspl.fi/?id=221>. 1.9.2014.

Ulkoisen pelastussuunnitelman laatiminen (18/2012)

Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011)

Wikipedia. www-dokumentti. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Tehdaspalokunta>. 16.7.2014.

LIITTEET

Liite 1 Haastattelukysymykset yrityksen edustajalle

Nimi, organisaatio ja titteli:

Työkokemus turvallisuusasioista ja onnettomuuksista sekä koulutus näihin:

Organisaatiosi kokemukset onnettomuuksista / koulutus onnettomuuksia varten:

Käsityksesi paikallisen pelastuslaitoksen toimintavalmiudesta (aika, kalusto, henkilöstö):

Organisaatiosi työvuorossa olevan henkilöstön käsitys paikallisen pelastuslaitoksen toimintavalmiudesta:

Organisaatiosi vuorossa olevan / tehdasalueella olevan henkilöstön toimintavalmius mikäli pelastuslaitoksen saapuminen kestää:

Organisaatiosi tiloissa olevan ”vaarallisuuden” määrä ja laatu, poikkeavuus muista tehdasalueen organisaatioista, työvuorossa olevien tieto tästä:

Organisaatiosi oikeutettu / velvoitettu henkilö johtamaan pelastustoimintaa (milloin vain) pelastuslaitoksen kanssa, työvuorossa olevien tieto tästä:

Tiedottaminen onnettomuustilanteessa (milloin vain) organisaatiostasi ulospäin ja organisaatiosi sisällä (esim. soittorinki):

Käsityksesi pelastuslaitoksen tietämyksestä organisaatiostasi / sen pelastussuunnitelmasta:

Käsityksesi / organisaatiosi käsitys lähistöllä olevista muista erityisriskeistä ja erilaisista hälyttämisyjärjestelyistä:

Käsityksesi / organisaatiosi käsitys onnettomuuden aikaisesta kokoontumisesta / väestönsuojelusta:

Käsityksesi parhaasta ja tehokkaimmasta tavasta kouluttaa pelastussuunnitelman sisältö organisaatiosi työntekijöille:

Jotain muuta mitä pelastusviranomaisen tulisi ottaa huomioon nykyaikaisen yritysturvallisuuden (esim. jatkuvuudenhallinta) osalta ennen pelastustoimintaa ja sen aikana:

Miten organisaatiossasi työskentelevät ulkopuoliset työntekijät / heille tapahtuneet onnettomuudet tulisi huomioida pelastussuunnitelmassa:

Suurimmat vahingot, mitkä onnettomuustilanteen aikana voidaan organisaatiollesi aiheuttaa puutteellisten tai väärin tietojen perusteella tehtyjen päätösten vuoksi:

Jotain muuta yritysmaailman näkökulmasta millä pelastuslaitos ja organisaatiosi edustaja voivat parantaa yhteistä pelastustoiminnan johtamista:

Liite 2 Haastattelukysymykset pelastusviranomaiselle

Nimi, organisaatio ja titteli:

Kokemus pelastustoiminnan johtamisesta, koulutus pelastustoiminnan johtamista varten:

Tukevatko sähköiset johtamisen apuvälineet (Peke tms.) mielestäsi oikeasti pelastustoiminnan johtamista:

Kokemuksesi sisäisten pelastussuunnitelmien konkreettisesta hyödyntämisestä pelastustoiminnan johtamisen tukena:

Käsityksesi organisaatioiden toimittamien sisäisten pelastussuunnitelmien kohtalosta pelastuslaitoksellasi:

Käsityksesi parhaasta ja tehokkaimmasta tavasta kouluttaa sisäisten pelastussuunnitelmien sisältö pelastustoiminnan johtajille:

Käsityksesi / pelastustoiminnan johtajien käsitys parhaasta tavasta käyttää sisäisiä pelastussuunnitelmia pelastustoiminnan johtamisen tukena:

Käsityksesi MM:n vuorossa olevan / Strömberg Park:ssa olevan henkilöstön toimintavalmiudesta (aika, henkilöstö, kalusto) mikäli pelastuslaitoksen saapuminen kestää:

Käsityksesi MM:n (tai ylipäätään Strömberg Park:n) tiloissa olevan ”vaarallisuuden” määrästä ja laadusta, poikkeavuus muista tehdasalueen organisaatioista, pelastustoiminnan johtajien tieto tästä:

Käsityksesi yksityisen turvallisuusalan roolista isolla tehdasalueella:

Kokemuksesi ulkoisten pelastussuunnitelmien konkreettisesta hyödyntämisestä pelastustoiminnan johtamisen tukena:

Ulkoisten pelastussuunnitelmien tila (hyödynnettävyys, koulutus, yhtenäisyys) pelastuslaitoksellasi:

Käsityksesi suurimmista vahingoista, mitkä onnettomuustilanteen aikana voidaan MM:ssä (tai ylipäätään Strömberg Park:ssa) aiheuttaa puutteellisten tai väärin tietojen perusteella tehtyjen päätösten vuoksi:

Käsityksesi / pelastustoiminnan johtajien käsitys MM:n lähistöllä olevista muista erityisriskeistä ja erilaisista hälyttämijärjestelyistä:

Jotain muuta mitä organisaation tulisi ottaa huomioon nykyaikaisen yritysturvallisuuden (esim. jatkuvuudenhallinta) osalta ennen pelastustoimintaa ja sen aikana:

Jotain muuta pelastuslaitoksen näkökulmasta millä pelastuslaitos ja organisaation edustaja voivat parantaa yhteistä pelastustoiminnan johtamista: